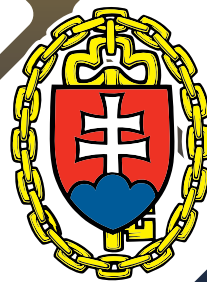

SLOVENSKÉ VÄZENSTVO

4. ročník 2/2022

ISSN 2644-5816

PREŽILI STE S NAMI
POLSTOROČIE

Z OBSAHU

From the content

Zaujímavosti

Matters of interest

Prežili ste s nami polstoročie
You have lived with us half of a century

str. 2

Realizácia projektu Optimalizácia procesov riadenia a prevádzky ZVJS – ostatné systémy ZVJS
Implementation of the project Optimization of management and operation processes of the Corps – other systems of the Corps

str. 8

Služobná kynológia
v podmienkach ústavu Banská Bystrica
*Service K9 in the conditions
of the prison facility Banská Bystrica*

str. 8

Inštitút vzdelávania

Training Centre

Suicidalita väznených osôb
– možnosti jej eliminácie z pohľadu
vzdelávania väzenského personálu

*Suicidality of inmates
– possibilities of its elimination
from the point of view of the prison staff training*

str. 14

Väzba a trest

Pre-trial detention and prison
sentence execution

Krízová intervencia
– teoretické východiská
a praktické skúsenosti v rámci ústavu Ilava

*Crisis intervention
– theoretical basis and practical experience
within the prison facility Ilava*

str. 16

SLOVENSKÉ VÄZENSTVO č. 2/2022

Časopis vychádza spravidla štyrikrát ročne.

Vydavateľ: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Adresa redakcie: GR ZVJS, Šagátova ul. č. 1, 813 04 Bratislava, tel.: 02/208 31 115, e-mail: snirerovaa@zvjs.sk.

Redaktor: Anita Šnirerová.

Technický redaktor: Peter Karol.

Redakčná rada: Anita Šnirerová, Katarína Nováková, Peter Karol, Alexander Balucha, Dagmar Krošláková (zodpovedná za rubriku „Inštitút vzdelávania“), Monika Nižníková, Peter Trepáč, Richard Mercel.

Tlač: Centrum produkčných služieb a tlače Zboru väzenskej a justičnej stráže.

ISSN 2644-5816

Rukopisy možno do redakcie zasielať e-mailom, na CD alebo DVD nosičoch. Nevyžiadané fotografie sa nevracajú.

Redakcia uverejňuje aj príspevky, s ktorých obsahom sa nestotožňuje. Časopis je nepredajný.

Väzba a trest

Pre-trial detention and prison
sentence execution

Skúsenosti s metódou FIE
Experience with the FIE method

str. 18

Rozšírenie priestorových kapacít zmierneného
režimu výkonu väzby v ústave Nitra

*Expansion of the spacial capacities of the mitigated regime
of pre-trial detention execution in the prison facility Nitra*

str. 22

Extramurálne aktivity vo výstupnom oddiele
Extramural activities in the exit unit

str. 24

Vzdelávanie v rámci národného projektu
Šanca na návrat

*Education in the framework of the national project
Chance for Return*

str. 27

Inšpirácie

Inspirations

Praveká strava – novodobé využitie?

Prehistoric diet – modern use?

str. 43

PREŽILI STE S NAMI POLSTOROČIE

Hlavná budova strediska.

Už päťdesiat rokov sa v Zbore väzenskej a justičnej stráže skloňuje slovo Kováčová. Je to názov obce neďaleko Zvolena, ktorá je známa vďaka liečivej minerálnej vode. Do povedomia pracovníkov zboru sa však Kováčová dostala predovšetkým miestom, kde sa dá oddýchnuť na rekreácii a rehabilitácii, alebo byť účastníkom služobných akcií. Týmto miestom je Liečebno-rehabilitačné stredisko zboru v Kováčovej, jednoducho stredisko v Kováčovej alebo len Kováčová, ktoré v tomto roku dovŕši polstoročie svojej činnosti.

Ak by sme chceli v skratke priblížiť stredisko v súčasnosti, je to účelové zariadenie zboru so zriadeným otvoreným oddelením pre výkon trestu odňatia slobody v minimálnom stupni stráženia a je rozpočtovou a organizačnou súčasťou Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica-Kráľová. Stredisko má celoslovenskú pôsobnosť, jeho ubytovacia kapacita je 58 lôžok v hlavnej budove, v letnom období sa zvyšuje o 65 lôžok v drevených chatkách na celkom 123 lôžok. Pre príslušníkov zboru a zamestnancov zboru a ich rodinných príslušníkov celoročne poskytuje ubytovanie, stravovanie, zdravotnú starostlivosť a široké možnosti trávenia voľného času športom, kultúrou a oddychom, pretože blízke okolie vytvára priestor pre pešiu turistiku a cykloturistiku, zimné športy v neďalekých lyžiarskych strediskách a zároveň región stredného Slovenska je známy mnohými kultúrnymi a historickými pamiatkami.

Ako to však bolo na začiatku, ako stredisko vzniklo a ako sa za tie roky menilo? Veľa otázok, na ktoré sú aj odpovede, a tak si pripomeňme uplynulé polstoročie v Kováčovej.

Vznik strediska

Myšlienka prevádzky zariadenia pre potreby rekreácie, rehabilitácie a služobné akcie príslušníkov zboru siaha do obdobia začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia, po získaní organizačnej samostatnosti slovenského väzensťva. Rozšírili sa kapacity existujúcich ústavov, začala sa výstavba nových väzenských zariadení a so zvyšovaním náročnosti plnenia úloh sa do popredia dostala aj otázka ochrany zdravia, regenerácia pracovných síl a kládol sa dôraz na preventívno-zdravotnícku a rekreačnú starostlivosť zboru. V oblasti rozvoja sociálnych programov v Zbore nápravnej výchovy (ZNV) nemožno nespomenúť meno vtedajšieho náčelníka Správy ZNV plk. JUDr. Jána Začku, ktorý bol hlavným iniciátorom budovania sociálnych zariadení pre potreby zboru. Prvou lastovičkou v roku 1970 bola chata v Santovke a hľadala sa lokalita pre ďalšie zariadenie.

Všetky požiadavky spĺňala Kováčová, obec v strede Slovenska, kde bol v roku 1964 zachytený výdatný prameň minerálnej vody s teplotou 48,5°C s indikačným zameraním liečby chorôb pohybového ústrojenstva a nervových ochorení. Potrebám zboru bol ponúknutý pozemok na južnom svahu v Bienskej doline a po vybavení úradných záležitostí a vypracovaní projektov sa v marci 1971 začalo s prípravnými stavebnými prácami. Podmienky na výstavbu boli mimoriadne sťažené, bez pevných ciest, elektrickej energie, inžinierskych sietí, s nedostatkom pitnej vody. Stredisko sa budovalo ako školské a pionierske stredisko v rámci tzv. podlimitnej stavby, preto bola realizácia úsporná, vo vlastnej réžii s využitím pracovného zaradenia od-

Areál.

Chatky.

súdených, s náročnými požiadavkami na organizáciu a je potrebné zdôrazniť, že významnú úlohu pri budovaní strediska v Kováčovej plnila predovšetkým ľudská práca a obetivosť nielen príslušníkov banskobystričského útvaru ZNV, ale aj ostatných organizačných zložiek zboru z celého Slovenska.

Vstup do strediska dnes.

Kolaudácia stavby bola dňa 15. júna 1972. Do užívania bola odovzdaná základná budova s murovaným prízemím a nadstavbou z drevenej konštrukcie pre ubytovacie priestory a deväť drevených celomontovaných chatiek typu Javorina postavených na betónových základoch. V lete 1972 bolo účelové zariadenie Školské stredisko ZNV Kováčová prvýkrát využité ako pioniersky tábor pre deti príslušníkov, začali sa organizovať rôzne formy odborného vzdelávania a v zimných mesiacoch sa uskutočnili prvé rodinné rekreácie.

Ďalšia výstavba, roky 1974 – 1984

- vybudovanie kúpaliska v areáli strediska, marec – jún 1974,
- vybudovanie krytého bazéna, august – december 1975, vytvorenie priestorov pre poskytovanie rehabilitačných procedúr pod terasou krytého bazéna,
- osadenie ďalších štyroch drevených chatiek v areáli, marec – máj 1976,
- v roku 1977 sa mení názov na Rekreačno-rehabilitačné stredisko ZNV,
- ďalej prebiehalo dobudovanie areálu strediska (terénne úpravy, výkupy ďalších pozemkov, výsadba záhonov, výstavba oporného múru, chodníkov).

Minerálna voda je privádzaná do strediska plastovým polypropylénovým potrubím zo vzdialenosti 1 840 m z čerpacej stanice vybudovanej neďaleko vyvierajúcich teplých prameňov za obcou Kováčová. Rúry boli prototypom a najnovším výrobkom dodávateľa Plastika Nitra a použitím v stredisku boli overované ich vlastnosti. Po takmer päťdesiatich rokoch prevádzky možno konštatovať, že sa plne osvedčili.

Rekonštrukcia a prístavba, roky 1985 – 1986, 1988

Poskytovanie služieb strediska koncom sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov bolo ovplyvnené rastúcimi nárokmi, ktoré priniesla doba. Zaostávanie strediska v Kováčovej sa v plnej miere prejavovalo po vybudovaní moderného komplexného zariadenia zboru DRUŽBA v Trenčianskych Tepliciach v roku 1974. Pre kvalitné naplnenie sociálneho programu bola modernizácia Kováčovej nevyhnutná, a preto v septembri 1984 padlo rozhodnutie o rekonštrukcii a prístavbe. V marci 1985 bola zlikvidovaná drevená nadstavba, v máji schválený jednodušový projekt, vydané stavebné povolenie a začali sa stavebné práce.

Na pôvodné, ale zosilnené základy sa osadili nové, účelné a moderne vybavené bunky s príslušenstvom a so samostat-

Vstup do strediska v roku 1977.

Izba pred rekonštrukciou.

Izba po rekonštrukcii.

nou loggiou s výhľadom na areál strediska. Prístavbou pribudli okrem ubytovacích aj spoločenské a kultúrne priestory, rozšíril sa bufet, vznikol priestor pre telocvičňu, vstupná časť s recepciou na prízemí a apartmánmi na poschodí. Dominantou vstupnej časti je točité schodište s veľkoplošnými mozaikovými obrazmi v priľahlých stenách. Vybudovaná bola tiež nová hospodárska časť strediska – garáže, dielňa, ubytovne pre pracovný personál, administratívne, skladovacie a parkovacie priestory a ihrská s antukovým povrchom. Pôvodný termín ukončenia rekonštrukcie sa podarilo skrátiť vďaka enormnej spolupráci všetkých útvarov zboru a množstvu odpracovaných hodín a už v novembri 1986 začala v stredisku skúšobná prevádzka.

Ďalšou významnou investíciou bola prístavba rehabilitačného traktu pod pôvodnou a rozšírenou terasou krytého bazéna v roku 1988 (marec – október), čím boli pôvodne nevyhovujúce priestory nahradené rehabilitačným centrom s komplexnou preventívnou starostlivosťou o príslušníkov zboru v zmysle zákonných úprav.

Doba nie tak dávno minulé a súčasnosť

Čas sa zastaviť nedá a zjednodušene sa dá konštatovať, že prvých tridsať rokov v histórii strediska bolo zameraných na budovanie a užívanie vybudovaného, ďalších dvadsať rokov je v znamení maximálnej každoročnej vyťažnosti strediska a obnovy priestorov, strojov, zariadení, interiérového vybavenia a areálu. Súčasnnosť prináša požiadavky na znížovanie energetickej náročnosti, vznikajú potreby zmeny dispozičného riešenia niektorých priestorov z hľadiska efektívnejšieho využitia a zároveň je potrebné vytvárať podmienky pre komplexné poskytovanie služieb v súlade s aktuálnou dobou a trendmi.

V roku 1992 sa zmenil názov strediska na terajší, od roku 2000 až do súčasnosti prešiel rekonštrukciou letný rekreačný bazén, tenisový kurt s umelým trávnatým povrchom, zrenovovali sa ubytovne pre odsúdených, opravené a esteticky boli skvalitnené priestory bufetu, spoločenskej sály, ubytovania pre hostí, zlepšili sa pracovné podmienky zamestnancov strediska. Obnova je postupná, v závislosti od potrieb a finančných možností, často za plnej prevádzky a za súčasného konania plánovaných akcií. Vo výraznej miere sú práce realizované vo vlastnej réžii, s využitím práce odsúdených a uplatnenia skúseností a zručností príslušníkov zboru a zamestnancov strediska a ústavu Banská Bystrica-Kráľová. Ústav sa výraznou mierou podieľa na mnohých činnostiach strediska a možno konštatovať, že najmä v posledných rokoch je obnova efektívna a viditeľná.

Okrem poskytovania služieb účastníkom pobytov je úlohou

Letný bazén v roku 1975.

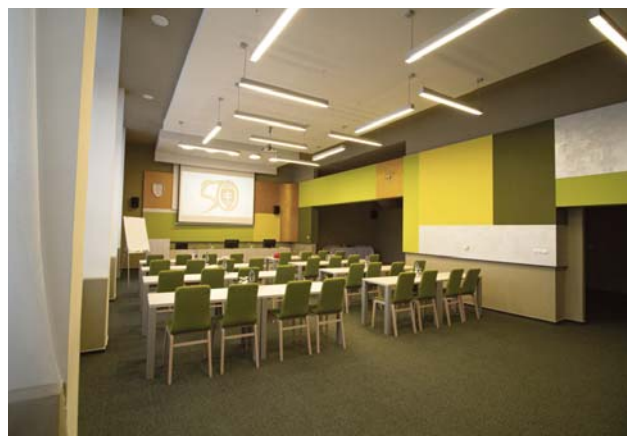
Leto v Kováčovej v roku 1981.

Pôvodná drevená budova v roku 1977.

Spoločenská sála v minulosti.

Spoločenská sála v súčasnosti.

Bufet v súčasnosti.

Bufet v minulosti.

Rekonštrukcia v rokoch 1985- 1986.

strediska zabezpečovať výkon trestu odňatia slobody odsúdených v súlade so zákonnými podmienkami. V minulosti bolo v stredisku zriadené polootvorené a otvorené oddelenie pre odsúdené ženy a mužov v I. a II. nápravno-výchovnej skupine. Od roku 2006 boli v otvorenom oddelení v minimálnom stupni stráženia umiestnené odsúdené ženy aj muži, od roku 2017 sú v Kováčovej odsúdené ženy s kapacitou otvoreného oddelenia 19 miest. Tak, ako v minulosti, aj v súčasnosti sa odsúdené v rámci svojho pracovného zaradenia podieľajú na činnosti strediska výkonom pomocných prác.

Počas uplynulých rokov sa nemenilo len stredisko, jeho názov a areál, ale menili sa aj ľudia. Tí, ktorí prichádzali kvôli oddychu či plneniu služobných povinností, ale menili sa aj pracovníci strediska, ktorí sa svojou prácou a prístupom vždy snažili spríjemniť pobyty návštevníkom vytváraním domácej atmosféry na všetkých úsekoch, aj vďaka úsiliu a zanietaniu vedúcich strediska, ktorými boli Martin Jankovič, Pavol Mesík, Igor Kuchta, Ján Machava, Ján Rajtúch, Karol Polák, Milan Vrábel a v súčasnosti Katarína Vrťová.

Zvlášť pamätníci a dôchodcovia zboru sú hrdí na dielo, ktoré po nich v Kováčovej zostalo. Vybudovali zariadenie hodné ich úsilia a sebazaprenia počas dní a nocí strávených pri jeho výstavbe. A aj v ďalších obdobiach sa množstvo ľudí podieľalo a stále sa podieľa na tom, že stredisko v Kováčovej čím je staršie, tým je krajšie a lepšie. Toto tvrdenie vychádza z pozitívnej spätnej väzby od návštevníkov nielen zo Slovenska, ale v rámci zahraničných výmenných rekreácií aj z väzenských služieb Českej republiky, Poľska a Maďarska. Mnohí si stredisko obľúbili, opakovane ho navštevujú a vnímajú Kováčovú ako srdcovú záležitosť. Nedá sa zabudnúť na neopakovateľnú atmosféru starej drevenej Kováčovej, mnohí spomínajú na spoločné výlety autobusom za kultúrnymi pamiatkami a zaujímavosťami okolia, na obľúbené spoločenské posedenia s hudbou a tancom, na plavecké preteky detí, na spoločné opekačky pri ohnisku, na pešie vychádzky spojené so zberom lesných plodov po chodníkoch Bienskej doliny popri obore s diviakmi, na získané priateľstvá, lásky a ešte veľa, veľa ďalšieho. Mnohé deti, ktoré trávili leto v Kováčovej a naučili sa plávať v letnom bazéne, už vyrástli, zamestnali sa v zbere, majú svoje deti, s ktorými opäť navštevujú stredisko a zážitky sa opakujú a pribúdajú.

A tak spoločne zaželayme stredisku v Kováčovej aj do ďalšej päťdesiatky všetko len to najlepšie.

Text: Katarína Vrťová, Banská Bystrica-Kráľová

Foto: fotoarchív LRS ZVJS Kováčová

REALIZÁCIA PROJEKTU OPTIMALIZÁCIA PROCESOV RIADENIA A PREVÁDZKY ZVJS – OSTATNÉ SYSTÉMY ZVJS

Každý sa už zrejme stretol s pojmom projekt Optimalizácia procesov riadenia a prevádzky Zboru väzenskej a justičnej stráže (OPRaP). Cieľom projektu ako takého je optimalizovať, inovovať a elektronizovať životný cyklus klienta, ako aj inovovať, elektronizovať, modifikovať a zjednotiť postupy zboru za pomoci procesných, manažérskych, informačno-komunikačných nástrojov a periférnych zariadení. Z pohľadu realizácie základných agend zboru, t. j. výkon väzby, výkon trestu odňatia slobody, ochrana objektov zboru, ochrana verejného poriadku a bezpečnosti v objektoch súdu a prokuratúry dôjde k zásadným a komplexným zmenám, resp. k vybudovaniu nových aplikačných komponentov, ktoré podporia realizáciu navrhovaných elektronických služieb. Riešenie zároveň podporí aj ďalšie obslužné činnosti a podporné agendy vybudovaním nevyhnutných nových komponentov na úrovni back-endu alebo front-endu. Na to, aby bolo možné naplniť stanovené ciele, je nutné, aby bola aplikačná a dátová architektúra zboru komplexne prepracovaná do podoby integrovaného informačného systému zboru. Procesy sa zjednotia a zoštandardizujú, tam, kde to bude vhodné, sa decentralizované systémy podporujúce štandardné procesy prepracujú na centralizované,

uprednostnia sa dostupné centrálné riešenia a platformy pred implementáciou ďalších duplicitných systémov, na procesnú a dátovú integráciu sa využije centrálny modul procesnej integrácie a integrácie údajov a podobne. Od evidencie obvinených a odsúdených sa z logického pohľadu oddelia procesy týkajúce sa zaobchádzania s klientom v pracovnom zaradení počas výkonu väzby alebo výkonu trestu, účasti na krúžkovej činnosti a skupinových formách práce, disciplinárnych odmien a disciplinárnych trestov, evidencie jeho korešpondencie, návštev, balíkov, poznatkov a záznamov personálu v priebehu výkonu väzby alebo výkonu trestu a podobne. Na základe uvedeného vznikne nový informačný systém výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody.

Toľko všeobecných informácií na úvod. Po praktickej a viditeľnej stránke bolo potrebné v rámci elektronizácie procesov sprístupniť odsúdeným nástroj pre vstup do systému, ktorý by odbúral zaužívané spôsoby posúvania informácií v papierovej forme a ušetril tak čas strávený prípravou, tlačou a distribúciou podkladov medzi odsúdených. Ako rozhranie boli zvolené dva druhy zariadení: nástenné kiosky a tablety. Kiosky mali byť umiestnené v každom oddiele tak, aby boli prístupné čo najväčšiemu počtu odsúdených a bola podľa možností dodržaná diskretnosť prístupu a hospodárnosť pri rozširovaní dátových rozvodov. Tablety mali zase slúžiť na zvýšenie dostupnosti služieb.

O kioskoch v oddieloch sa uvažovalo aj v minulosti v súvislosti so sprístupnením právnych predpisov. Avšak dlhodobo to

bolo iba vo fáze uvažovania a prehodnocovania hlavne z dôvodu finančnej náročnosti. O čosi bližšie sme sa s plánovaním dostali pri vytváraní výstupných oddielov v rámci projektu Šanca na návrat, kedy boli už do technických úprav oddielu zahrnuté aj dátové trasy pre pripojenie kioskov. Stále to však bolo iba o pripojení a zvýhodnení jedného oddielu a nie o komplexnom riešení elektronizácie služieb klientom s ich aktívnou interakciou.

V júni 2021 sa veci pohli, keď sa v rámci projektu Optimalizácia procesov riadenia a prevádzky ZVJS rozhodlo o hromadnom nasadení kioskov pre odsúdených do všetkých ústavov. V Ústave na výkon trestu odňatia slobody Košice-Šaca mali byť podľa plánu umiestnené kiosky do každého oddielu. Celkovo išlo o 17 kioskov + jeden (o výstupných oddieloch sa uvažuje ako o samostatnej kategórii, nakoľko sú predmetom projektu Šanca na návrat, preto plus jeden), 13 office tabletov a tri odolné tablety. Táto informácia z pohľadu skupiny informačno-komunikačných technológií prišla náhle bez nejakých predchádzajúcich náznakov. Jednoducho sme sa dozvedeli, že nám prídu kiosky. Až tesne pred návštevou dodávateľov boli jasne zadané úlohy ústavov:

- prevziať a uskladniť špecializovaný hardvér (kiosky a dokovacie stanice pre tablety),
- vykonať vizuálnu kontrolu dodaného hardvéru,
- naplánovať varianty umiestnenia kioskov a dokovacích panelov pre tablety a vykonať obhliadku so zástupcom dodávateľa,
- nahlásiť odhadovanú výšku nákladov súvisiacich so zabezpečením inštalačnej pripravenosti,
- zabezpečiť inštalačnú pripravenosť, nakoľko projekt túto problematiku neriešil,
- umožniť montáž a inicializáciu kioskov a dokovacích pa-

nelov zástupcami dodávateľa,

- určiť pracovníkov ústavu zodpovedných za technickú údržbu a obsluhu špecializovaného hardvéru a umožnenie ich účasti na zaškolení realizovanom dodávateľom.

Začala sa teda fáza plánovania. V spolupráci oddelenia výkonu trestu, oddelenia logistiky a skupiny informačno-komunikačných technológií ústavu sa opakovane prechádzali možné umiestnenia kioskov a dokovacích panelov pre tablety, navrhovalo sa, pripomienkovalo, až sme sa dopracovali k finálnej podobe návrhu rozmiestnenia, ktorú následne odsúhlasil aj dodávateľ. K rozmiestneniu bolo potrebné spracovať dokumentáciu s nákresmi a so zameraním tak, aby nám na základe týchto podkladov vedeli externé firmy spracovať cenové ponuky na vyhotovenie dátových a elektrických rozvodov. Stále bola totiž v hre možnosť, že tieto rozvody a súvisiacu projektovú dokumentáciu zrealizuje dodávateľským spôsobom externá firma a ústavy na to dostanú finančné prostriedky z Generálneho riaditeľstva zboru. Takže sme sa zmenili na projektantov a vypracovali sme podklady. Cenové ponuky externých firiem dodané na základe našich podkladov sa šplhali takmer k sume 28 000,- eur. Naproti tomu prvotné odhady v prípade svojpomocnej realizácie sa zmestili do sumy 12 000,- eur. Aj keď to vyzeralo jednoznačne, rozhodnutie padlo takmer až na konci júla. Samotné zabezpečenie inštalačnej pripravenosti sa, samozrejme, neobišlo bez rôznych komplikácií.

Po všetkých peripetiách od obstarávania až po samotný výkon prác skupina informačno-komunikačných technológií ústavu trasy počítačovej siete pripravila v priebehu mesiaca august, oddelenie logistiky ústavu zabezpečilo v priebehu mesiaca september všetky elektroinštalačné práce a opravy a v októbri skupina informačno-komunikačných technológií zapojila a nakonfigurovala aktívny prvok potrebný pre pripojenie kioskov. Následne v novembri prišli zástupcovia dodávateľa Surf Point, a. s. dokovacie panely a kiosky osadiť, kiosky a tablety nakonfigurovať a otestovať.

Svojpomocné zabezpečenie inštalačnej pripravenosti nakoniec viedlo k nezanedbateľným úsporám financií zo štátneho rozpočtu, nakoľko z predpokladanej sumy 27 500,- eur sme sa v konečnom dôsledku dostali na sumu približne 5 300,- eur. Konkrétne:

- rozšírenie počítačovej siete cca 950,- eur,
- elektroinštalačný materiál 2 675,- eur,
- aktívny prvok obstaraný Generálnym riaditeľstvom zboru 1 674,- eur.

Dá sa teda povedať, že hardvérové základy pre spustenie systému sú prichystané a už sa čaká iba na dokončenie a oživenie softvérovej časti tohto projektu, aby ho odsúdení mohli využívať na to, na čo bol naplánovaný: elektronické žiadanky, notifikácie, vybrané informácie zaevidované o väznenej osobe v informačnom systéme zboru, vzdelávacie a výchovné aplikácie, prístup na bezpečný internet, všeobecné informácie vo forme nástenky a podobne.

Projekt elektronizácie a optimalizácie procesov sa teda o ďalší krok priblížil k realite.

Text: Stanislav Kica

Foto: Ondrej Fišer

Košice-Šaca

SLUŽOBNÁ KYNOLÓGIA V PODMIENKACH ÚSTAVU BANSKÁ BYSTRICA

Úsek služobnej kynológie v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica je neoddeliteľnou súčasťou oddelenia ochrany. Podieľa sa na zabezpečovaní úkonov súvisiacich s eskortnou a strážnou činnosťou. Zabezpečuje služobné činnosti vo všetkých strážnych zmenách a plní povinnosti z toho vyplývajúce. Posilňuje eskorty do zberného strediska a na súdne pojednávania. Vykonáva kontroly balíkov a korešpondencie, objektov a priestorov ústavu a ubytovacích miestností pre obvinených a odsúdených, prehliadky vozidiel a osobnej batožiny obvinených a odsúdených pri eskortách zo zberného eskortného strediska na prítomnosť výbušnín, omamných a psychotropných látok.

Ústav ma deväť systemizovaných funkčných miest psovodov úseku služobnej kynológie a v súčasnej dobe disponuje deviatimi služobnými psami, pričom z toho majú tri psi pridelenú kategóriu vycvičenosti a použiteľnosti v oblasti špeciálnej kynológie a šesť psov v oblasti klasickej kynológie.

Ústav svojou veľkosťou a tým, že je situovaný v centre mesta, neponúka ideálne podmienky na výcvik služobných psov, preto sa často využívajú k výcviku vojenské priestory v

Hronseku a civilné kynologické kluby Šáľková a Iliaš.

Od roku 2017 úsek služobnej kynológie prešiel generačnou výmenou príslušníkov aj služobných psov, čo prispelo k zvýšenému záujmu o výcvik, často aj mimo pracovnej doby. Ústav zakúpil množstvo nových ochranných a výcvikových pomôcok slúžiacich k výcviku služobných psov a ochrane figuranta, napr. dva ringo obleky, ktoré sa využívajú na nácvik záhryzov psov a jeden full contact ochranný oblek, ktorý sa využíva na ochranu figuranta pri výcviku psa s náhubkom.

Pozitívnym prístupom, spoluprácou psovodov a zlepšujúcimi sa podmienkami pre výcvik služobných psov v ústave viedlo k prvým úspechom na zborových súťažiach v klasickej kynológii. V roku 2020 sa na Majstrovstvách Zboru väzenskej a justičnej stráže v klasickej kynológii umiestnil Maroš Ondrejka so služobným psom Astonom na 1. mieste v obranách a v roku 2021 na 2. mieste najlepšia poslušnosť, obrany a spolu s Danielom Ďorkom na 3. mieste v družstvách. Nedá mi nespomenúť aj medzinárodné preteky Memoriál Jiřího Hvězdy 2021, kde sa Maroš Ondrejka so psom Astonom umiestnil na 2. mieste v obranách.

Na záver by som chcel poďakovať za pozitívny prístup kolegom psovodom, pretože za úspechom jednotlivca je vždy činnosť a spolupráca kolektívu a v neposlednom rade poďakovanie patrí aj vedeniu ústavu za zabezpečovanie finančných prostriedkov a vytváranie podmienok pre chod a skvalitňovanie úseku služobnej kynológie.

Zdenko Mika, Banská Bystrica

VIRTUALIZÁCIA A RIADENIE INFORMAČNÝCH SYSTÉMOV

Od roku 2004 prešiel rozvoj informačných technológií (IT) v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Levoča rôznymi vývojovými etapami. Z pohľadu užívateľa je to len navyšovanie výkonu jednotlivých parametrov koncových zariadení, či už sú to viacjadrové procesory, vyššie taktovacie frekvencie, alebo navyšovanie kapacity pamäťových zariadení. V serverových zariadeniach sa vývoj uberal nielen navyšovaním výkonnostných parametrov serverov, ale došlo aj k celému radu nových koncepcných riešení, ktoré vyplynuli z viacerých požiadaviek. Na jednej strane to bola potreba bezpečnosti a rýchlosti spracovania dát sieťových aplikácií, komunikačných odoziev sieťových prvkov a koncových zariadení. Na druhej strane bolo potrebné riešiť znižovanie energetickej náročnosti serverových zariadení. Kým spočiatku v ústave postačovali tri servery, ktoré zabezpečovali správu domény, poštové služby a aplikačné služby, postupne sa počet fyzických serverov rozširoval o centrálny systém konfigurácie a riadenia sieťových zariadení a o ďalšie aplikačné a súborové servery. S rastúcim rozvojom informačných systémov v rámci zboru existujúce servery neboli schopné spracovávať v reálnom čase zvyšujúce sa množstvo prenášaných dát. Postupne dochádzalo k spomaľovaniu systému, k výpadkom aplikácií a predlžovaniu času potrebného k odstraňovaniu porúch na serverových zariadeniach.

Vyriešiť tento problém sme sa snažili nákupom nových serverov, ktoré by poskytovali požadovaný výkon. Po konzultáciách s odborom informačno-komunikačných technológií Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže bolo s nástupom rozvoja nových technológií v rámci koncepcných serverových riešení v roku 2012 prijaté rozhodnutie zaviesť virtualizáciu ako logický krok rozvoja informačných technológií v rámci celého zboru. To umožnilo okamžite zvýšiť výkon s pružnejšou infraštruktúrou s predikciou plynulého rastu s potrebami zboru.

Čo je vlastne virtualizácia? Zjednodušene povedané, virtualizácia v informatike je proces alebo technika, pri ktorej je nahradený fyzický prostriedok softvérovou vrstvou.

Pri klasickej infraštruktúre je nad jedným hardvérom jeden operačný systém. Takýto systém ale „beží“ častokrát naprázdno, pretože väčšinu času nevykonáva žiadnu činnosť. Zbytočne dochádza k navyšovaniu výdavkov na nákup hardvéru, jeho údržbu, spotrebu elektrickej energie a chladenie miestnosti. Prostriedkom znižovania týchto nákladov na správu informačných technológií je práve virtualizácia.

Okrem toho, že virtualizácia šetrí prostriedky, umožňuje beh viacerých, od seba izolovaných operačných systémov nad jedným hardvérom súčasne. Tieto operačné systémy sa delia o hardvérové prostriedky (procesor, HDD, pamäť a sieť), čo nám dovoľuje na jednom fyzickom serveri prevádzkovať niekoľko desiatok až stoviek virtuálnych serverov, pričom každý môže používať iný operačný systém. Prípadný „pád“ jedného operačného systému neovplyvní fungovanie ostatných operačných systémov.

V súčasnosti je možné virtualizovať rôzne časti výpočtovej techniky. Preto sa aj pojem virtualizácia dá rozdeliť na viacero

vrstiev. Každá vrstva rieši požiadavky konkrétnej IT, ktoré sa v rámci virtualizácie a jej správy vyskytnú. Podľa toho môžeme jednotlivé vrstvy členiť na virtualizáciu serverov, desktopov, úložísk, aplikácií, prezentačnej vrstvy až po virtualizáciu siete.

Prvou etapou virtualizácie bola virtualizácia serverov, od ktorej sme očakávali:

- zníženie nákladov na hardvérové vybavenie,
- efektívnejšie využitie serverov,
- zníženie počtu serverov,
- zníženie nákladov na údržbu serverov,
- zníženie doby odstávky serverov.

Z uvedeného dôvodu ústav pristúpil k nákupu jedného výkonného servera, na ktorý by bolo možné postupne migrovať existujúce fyzické servery do virtuálneho prostredia, niekedy označované ako host. Každý host beží vo vlastnom virtuálnom prostredí, ktoré napodobňuje hardvérovú vrstvu. To umožňuje, aby hostujúci operačný systém bežal bez modifikácií a zároveň, aby virtuálne servery a hostiteľský server používali rôzne operačné systémy. Host nemá žiadnu znalosť o tom, že je spustený z hostiteľského operačného systému, pretože si nie je vedomý toho, že nebeží na reálnom hardvéri. Host ale potrebuje skutočné zdroje z počítača. O ich pridelovanie sa stará hypervízor niekedy označovaný aj ako Virtual Machine Monitor.

Hypervízor komunikuje priamo s fyzickým vybavením počítača, a tak riadi beh hostujúcich operačných systémov. Jeho úlohou je oddeliť fyzické vybavenie od virtuálnych strojov. Sprostredkováva všetky prístupy „hostí“ na fyzické vybavenie, čím zaisťuje virtualizáciu všetkých súčastí a ich plnú virtualizáciu. Po dokončení prvej etapy boli dosiahnuté očakávané výhody virtualizácie serverových zariadení. Ak by ale všetky virtuálne servery bežali na jednom fyzickom serveri, hrozilo by, že v prípade jeho výpadku by všetky virtuálne servery boli nedostupné. Z dôvodu eliminácie takejto kritickéj situácie bolo preto potrebné pokračovať v ďalšej etape virtualizácie.

Riešenie spočíva vo virtualizácii dátového úložiska zapojeného do klastra minimálne s dvoma fyzickými servermi, medzi ktoré sa delí rozloženie záťaže, tzv. klastrovanie serverov. V prípade výpadku jedného fyzického servera je automaticky prenášaná záťaž na ostatné servery v klastrí pod svoju správu. Pre virtuálne úložisko, na ktorom sa virtuálne servery nachádzajú, bolo použité riešenie na technológii Storage area network (SAN). SAN je dedikovaná dátová sieť, ktorá slúži k pripojeniu externých zariadení k serverom, umožňuje zdieľať úložisko v rámci siete. Týmto spôsobom sa dosahuje vysoká škálovateľnosť, flexibilitné pridelovanie prostriedkov úložiska a vysoko efektívne riešenie zálohovania.

Týmto krokom bol základný koncept serverovej virtualizácie v ústave ukončený. Môžeme zhodnotiť, že zavedenie virtualizácie serverového prostredia v ústave bol krok správnym smerom. Dosiahnuté úspory môžeme rozdeliť na dve kategórie. Priame úspory, ktoré vieme priamo merať, alebo ich finančne vyčíslieť. Bez komplikovaných výpočtov priame úspory vyplývajú z pomeru virtuálnych serverov k fyzickým serverom

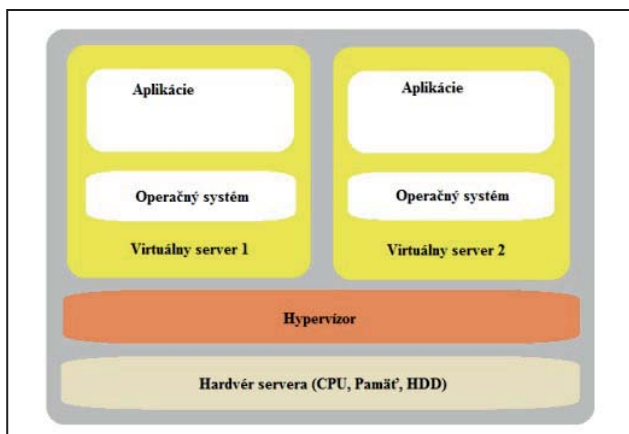

a diskového poľa. Ak sme virtualizovali osem serverov na dva fyzické servery s jedným diskovým poľom (ktoré pre jednoduchosť výpočtu budeme považovať za ďalší fyzický server), tak úspora finančných nákladov na obstaranie, nákladov na údržbu, spotrebu elektrickej energie na prevádzku a klimatizáciu je cca 60 % z celkového objemu pôvodne predpokladaných nákladov bez virtualizácie. Každý ďalší virtuálny server túto úsporu len zvyšuje. Oficiálne sa uvádza priama úspora v intervaloch uvedených v tabuľke.

Nepriame úspory, ktoré nie je možné finančne vyčíslieť, predstavujú úsporu času z rýchlejšieho nasadenia, efektívne využitie hardvéru, jednoduchšie zálohovanie virtuálnych serverov a úsporu priestoru. V oblasti administrácie dochádza k minimalizácii rizika kolapsu systému pri inštalácii nových softvérov a bezpečnostných záplat, zvyšovaniu dostupnosti serverov pomocou metódy klastrovania (clustering), migrácii systémov zo starého na nový hardvér priamo počas prevádzky, možnosti virtualizácie ľubovoľného operačného systému atď. V súčasnosti s nasadzovaním nových softvérových technológií v oblasti rozvoja sieťových aplikácií, ale aj v súvislosti s požiadavkami na bezpečnosť informačného systému, došlo k technologickej obnove a rozšíreniu virtuálneho prostredia o ďalší server.

Na záver možno jednoznačne konštatovať, že ústav je v oblasti zavádzania IT na porovnateľnej úrovni s prosperujúcimi zahraničnými spoločnosťami pôsobiacimi v súkromnom sektore. Ďalší vývoj v oblasti informačných technológií je zameraný na rozvoj cloudových riešení, ktoré presúvajú serverové zariadenia do virtuálneho prostredia mimo priestorov firiem do tzv. serverových fariem, ale to je už priestor na ďalšiu samostatnú tému.

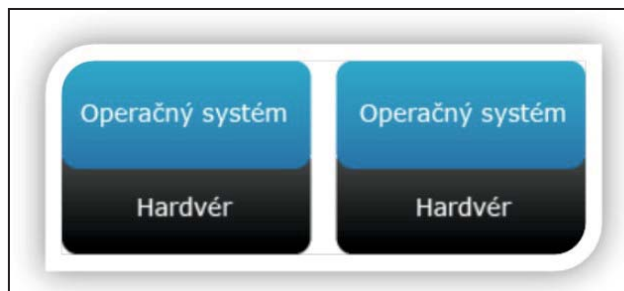
Marek Hamráček, Levoča

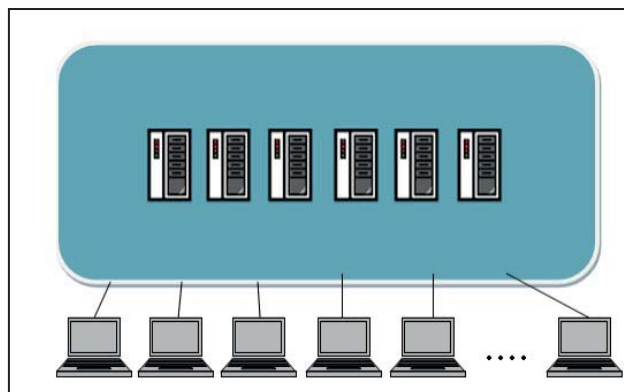
Hypervízor je software, ktorý zaisťuje virtualizáciu všetkých súčastí.

	Úspora	Poznámka
Investície do hardvéru	60 % - 90 %	Menší počet fyzických serverov a sieťových prvkov
Spotreba energie	40 % - 70 %	Napájanie, klimatizácia
Údržba a servis	> 50 %	

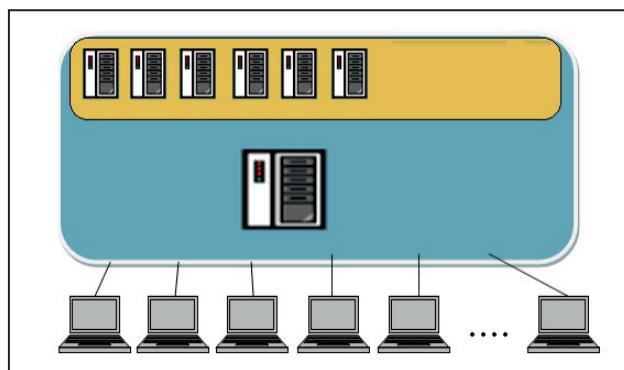
Úspora po zavedení virtualizácie serverov.

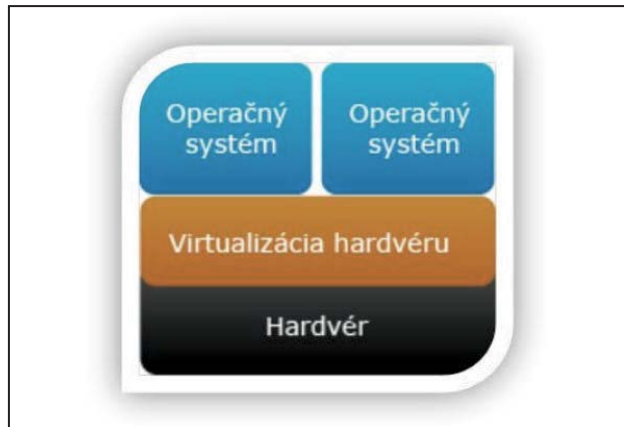
Klasická štruktúra.

Pôvodné zapojenie – fyzicky oddelené servery zapojené v sieti LAN.

Prvá etapa serverovej virtualizácie.

Virtuálna vrstva umožňuje beh viacerých virtuálnych strojov na jednom fyzickom hardvéri.

SYSTÉM ŠTÁTNEJ POKLADNICE V ÚSTAVE

Slovenská republika ako členský štát Európskej únie je viazaná európskou legislatívou poskytovať informácie o financiách verejnej správy, čo si vyžaduje budovať a udržiavať rozsiahlu a pravidelnú údajovú databázu. Okrem požiadaviek inštitúcií EÚ sa informácie o verejných financiách zbierajú aj pre národné účely, napr. riadenie verejných financií, zostavovanie návrhu rozpočtu verejnej správy a pod. V praxi najznámejšie finančné ukazovatele sledované za sektor verejnej správy každej členskej krajiny EÚ sú saldo a dlh verejných financií v súlade s Maastrichtskými pravidlami.

Odberteľom týchto údajov na národnej úrovni sú štatistické autority – štatistický úrad Slovenskej republiky, Ministerstvo financií Slovenskej republiky a Národná banka Slovenska. Z medzinárodných organizácií je to najmä Európska komisia a jej inštitúcia Európsky štatistický úrad, Medzinárodný menový fond, Svetová banka, Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, ale aj ratingové agentúry, komerčné banky a podobne.

Existencia Štátnej pokladnice (ŠP) uľahčuje proces prípravy štátneho rozpočtu predovšetkým podrobnými informáciami o realizácii verejných rozpočtov, plánmi rozpočtových prostriedkov a výsledkami uplatňovania kontroly výdavkov pred ich uskutočnením. ŠP zabezpečuje evidenciu informácií a ekonomických ukazovateľov verejnej správy.

Strategické postavenie ŠP

ŠP je v súlade so zákonom o Štátnej pokladnici súčasťou systému, ktorý predstavuje systém v komplexnom finančnom manažmente verejných financií a v riadení hotovosti, dlhu a investovania krátkodobých prebytkov likvidity verejného sektora.

Zabezpečuje najmä centralizáciu príjmov a realizáciu verejných rozpočtov, správu pohľadávok a záväzkov štátneho rozpočtu a dennú likviditu štátneho rozpočtu. Do samotného výkonu verejnej správy a do kompetencií jej jednotlivých zložiek nezasahuje.

Zriadená bola ako orgán štátnej správy – rozpočtová organizácia zapojená na štátny rozpočet prostredníctvom rozpočtovej kapitoly MF SR. Vznikla de iure 1. júla 2002, de facto 1. januára 2003 vymenovaním riaditeľa, ktorý ju zastupuje a riadi. Jej sídlom je Bratislava.

Čo tvorí systém ŠP?

Systém ŠP je sústava činností zabezpečujúcich centralizáciu riadenia verejných financií a sústavu vzťahov medzi subjektami MF SR, ŠP a Agentúrou pre riadenie dlhu a likvidity (ARDAL).

V systéme ŠP vystupuje MF SR ako orgán, ktorý určuje procesy a rámce a plní úlohu organizátora a správcu systému. Hlavnou úlohou systému ŠP je vedenie účtov klientov štátneho a verejného sektora a je zodpovedná za spracovanie a realizáciu platieb. ARDAL je zodpovedná za činnosti súvisiace s riadením dlhu a likvidity vrátane riadenia trhových a ostatných súvisiacich rizík. Správu a prevádzku informačných systémov systému ŠP vrátane ich technickej a prevádzkovej podpory zabezpečuje špecializovaná inštitúcia – DataCentrum.

Systém ŠP zabezpečuje:

- realizáciu rozpočtu subjektov verejnej správy v rozsahu zákona,
- vedenie a správu účtov klientov,
- realizáciu platobnej operácie klientov,
- vykonávanie finančných operácií na finančnom trhu,
- riadenie likvidity ŠP,
- riadenie rizík,
- riadenie štátneho dlhu,
- centralizáciu informácií z účtovníctva a údajov potrebných na účely hodnotenia plnenia rozpočtu verejnej správy predkladaných subjektmi verejnej správy,
- účtovanie o obratoch na účtoch klientov a účtovanie o operáciách súvisiacich s financovaním štátneho dlhu, financovaním schodku štátneho rozpočtu.

Informačný systém ŠP

ŠP zabezpečuje svoju činnosť a komunikáciu s klientmi výhradne elektronicky prostredníctvom svojho informačného systému s jedným centrom bez pobočiek a prístup klientov je zabezpečený výhradne cez informačný systém. Všetky činnosti sú plne automatizované.

Systémy a aplikácie, prostredníctvom ktorých pristupujú klienti do informačného systému ŠP (IS ŠP):

- aplikácia ManEx je klientska aplikácia, ktorá je súčasťou IS ŠP a umožňuje klientom realizáciu rozpočtu, realizáciu tuzemských a cezhraničných platobných operácií, poskytuje prístup k správe účtov,

- aplikácia Modul na prenos dát (nahrávanie výkazov) je súčasťou IS ŠP a slúži klientom na predkladanie informácií z účtovníctva na účely hodnotenia plnenia rozpočtu verejnej správy priamo MF SR v elektronickej podobe,

- systém Multiklientsky platobný portál je špecializovaná aplikácia, ktorú využívajú VÚC a ich rozpočtové a príspevkové organizácie a zabezpečuje platobný styk samosprávnych krajov prostredníctvom IS ŠP,

- externé systémy (pripojené cez rozhranie SAP PI do IS ŠP).

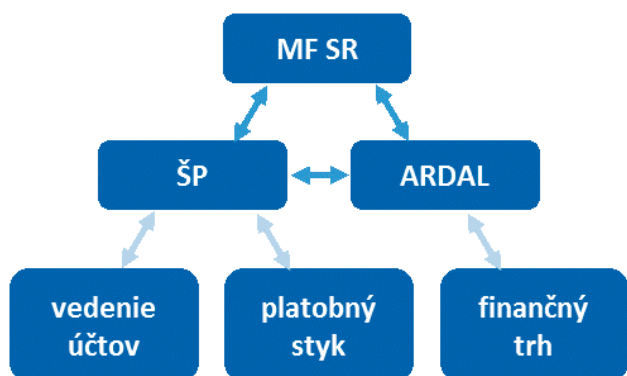
Dodávateľom IS ŠP bola spoločnosť Hewlett Packard Slovakia, s. r. o. Aktuálne projekt IS ŠP zastrešuje spoločnosť DXC Technology Slovakia, s. r. o. ako systémový integrátor. Spoločnosť QBSW ako subkontraktor zabezpečuje návrh, dodávky, prevádzku a podporu hlavných bankových back-office a front-office modulov.

V IS ŠP sú využívané technológie Oracle Database, Vertica Database, Oracle Application Server, SOAP web services-AXIS2, JMS, DVR a ďalšie na platformách JAVA 9, JEE8.

Dostupnosť IS ŠP pre klientov je počas bankových pracovných dní v roku podľa zmluvných podmienok v čase od 6.00 do 18.00 hod. Od 1. februára 2022 je v SR dostupná (zatiaľ len v štyroch bankách) ponuka tzv. okamžitých platieb – medzi-bankové prevody do niekoľkých sekúnd počas 365 dní v roku nepretržite. Záujem o skoré zavedenie okamžitých platieb a práce na realizácii má aj ŠP. Vzhľadom na rozsah identifikovaných dopadov a spôsob ich zabezpečenia, financovania a obstarania zatiaľ nebol stanovený termín sprístupnenia tejto služby.

Kto sú klienti ŠP?

Klientmi ŠP sú podľa zákona o štátnej pokladnici štátne rozpočtové organizácie, štátne príspevkové organizácie, štátne fondy, Sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne, Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, Slovenský pozemkový fond, právny nástupca Fondu národného majetku Slovenskej

republiky, verejné vysoké školy, verejné výskumné inštitúcie, vyššie územné celky a ich rozpočtové a príspevkové organizácie a ďalšie.

Dobrovoľnými klientmi ŠP sú napr. štátne podniky, právnické osoby s majetkovou účasťou štátu, právnické osoby zriadené osobitným zákonom a podobne.

Pripojenie klienta do IS ŠP

Klient ŠP sa môže pripojiť a prihlásiť do IS ŠP cez akýkoľvek počítač, ktorý používa na pracovné účely. Minimálna požiadavka na tento počítač je, aby mal nainštalovaný operačný systém Windows 10. Aby sa klient mohol prihlasovať do IS ŠP prostredníctvom aplikácie ManEx, je potrebné, aby si zabezpečil zavedenie FDSL linky v objekte sídla organizácie.

V rámci postupného prechodu organizácií štátnej a verejnej správy do systému ŠP bolo v rámci IV. etapy pripájania realizované pripojenie organizačných jednotiek Zboru väzenskej a justičnej stráže. Prechod všetkých organizačných jednotiek zboru z pôvodných účtov zriadených v NBS bol zrealizovaný dňom 1. januára 2005.

IS ŠP v číslach

Údaje dostupné za rok 2020 o ŠP:

- 18 467 zriadených účtov,
- 3 086 086 evidenčných podúčtov,
- 1 966 aktívnych klientov,
- 4 688 aktívnych používateľov,
- 58 081 701 všetkých prevodov,
- 38 227 058 debetných operácií,
- 19 854 643 kreditných operácií.

Na záver

Systém ŠP sa stal zjednocujúcim a súčasne univerzálnym ekonomickým a legislatívno-právnym nástrojom zjednoteného systému verejnej správy, ktorý zásadne podporuje hospodárnosť, efektívnosť a účinnosť v systéme verejných financií. Zdokonaľovaný je v súlade s meniacimi sa potrebami, dlhoročne napĺňa ciele v oblasti realizácie rozpočtových príjmov a výdavkov, plánovania, optimalizácie riadenia a ex-ante kontroly verejných financií.

Text: Katarína Štempeľová, Košice-Šaca

Foto: zdroj internet

SUICIDALITA VÄZNENÝCH OSÔB

– MOŽNOSTI JEJ ELIMINÁCIE Z POHL'ADU VZDELÁVANIA VÄZENSKÉHO PERSONÁLU

V dňoch 18. a 19. novembra 2021 sa v Liečebno-rehabilitačnom stredisku Zboru väzenskej a justičnej stráže v Omšeni konalo vzdelávanie psychológov, psychiatrov, všeobecných lekárov, špeciálnych pedagógov a zdravotných sestier.

Vzdelávanie a prednášková činnosť bola realizovaná pod vedením externého lektora prof. MUDr. Jozefa Hašta, PhD. Prezenčnou formou sa vzdelávania zúčastnilo 75 príslušníkov zboru. S ohľadom na vtedajšie pandemické obmedzenia sa vzdelávania zúčastnili prostredníctvom online vysielania priamo v ústavoch aj ďalší kolegovia z radov príslušníkov zboru.

Vzdelávanie, resp. prednášky prof. Hašta boli zamerané najmä na podrobné poznatky o problematike suicidálneho správania, rizikové faktory, diagnostiku, možnosti prevencie a terapie.

Na základe záverov poradného orgánu ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky zriadeného RMS č. 1/2021 o zriadení odbornej komisie na prehodnotenie opatrení znižujúcich riziko samovražedného konania v podmienkach výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody je jednou z úloh zboru zabezpečiť kontinuálne diferencované vzdelávanie personálu zboru zaoberajúceho sa väznenými osobami k problematike skríningu rizika samovražedného konania, ako aj adekvátneho zaobchádzania s rizikovými osobami.

Na vyššie uvedené reagoval aj Inštitút vzdelávania Zboru väzenskej a justičnej stráže zmenami v systéme, resp. obsahovej náplni vzdelávania väzenského personálu. Prvá zmena sa realizovala v základnom odbornom vzdelávaní. Spočíva v rozšírení obsahového zamerania už dlhoročne prednášanej témy,

Čo spôsobila žiletka.

ktorej obsahom a zameraním je problematika suicidalita a automutilácie s následným zaobchádzaním s rizikovými osobami. Téma s týmto obsahovým zameraním je obsiahnutá v rámci predmetu penológia a je určená všetkým frekventantom základného odborného vzdelávania. Okrem rozšírenia obsahového zamerania príde v rámci tejto témy aj k navýšeniu dotácie vyučovacích hodín.

V rámci adresného vzdelávania väzenského personálu v základnom odbornom vzdelávaní sa problematika suicidalita, ako aj sebaoškodzovania a následného zaobchádzania s rizikovými osobami preberá intenzívnejšie s cieľovou skupinou frekventantov zaradených vo vzdelávaní do tzv. skupiny VV a VT.

V tejto skupine sú zaradení frekventanti, u ktorých je predpoklad služobného zaradenia na oddelení výkonu väzby a výkonu trestu, čo ich predurčuje k výkonu služby v priamom kontakte s obvinenými a odsúdenými. Táto forma adresného vzdelávania prebieha napr. formou seminára, riadenej diskusie, príkladov z väzenskej praxe, a tak ešte viac zefektívňuje vzdelávací proces tejto skupiny frekventantov v danej problematike.

Druhá zmena spočíva v rozšírení vzdelávania v danej oblasti a mala by sa realizovať v rámci plánovaného zavedenia celoži-voťného vzdelávania väzenského personálu. Táto forma vzde-ľávania by už bola určená pre vybranú skupinu odborného personálu (s predpokladom na pozície lekár a psychológ). Ob-sahové aj odborné zameranie plánovaného kurzu by bolo

cielené najmä na identifikáciu rizikových faktorov suicidálneho správania a starostlivosť o suicidálneho klienta. Predpokladaný rozsah vzdelávania sú dva dni.

V závere zostáva veriť, že aj takéto inovačné zmeny vo vzdelávaní väzenského personálu prispievajú k eliminácii mimo-riadnych udalostí, k akým suicidálne a automutilačné konanie väznených osôb patrí.

Marek Greguš,
Inštitút vzdelávania ZVJS

Slučka.

Rezné rany na ruke.

Stopy od krvi v posteli.

KRÍZOVÁ INTERVENCIA – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A PRAKTICKÉ SKÚSENOSTI V RÁMCI ÚSTAVU ILAVA

„Abnormálna reakcia na abnormálnu situáciu je normálne správanie.“

(V. E. Frankl)

V dnešných dňoch, kedy sa za našimi hranicami odohráva vojnový konflikt, sa stáva téma krízovej intervencie veľmi aktuálnou. Krízová situácia však nemusí mať charakter vojnového konfliktu a často môžeme byť svedkom menších, ale určite páličivých kríz ľudí v našom okolí alebo nás samých. Cieľom nášho príspevku je popísať krízovú intervenciu prístupným a zrozumiteľným spôsobom. Tiež v krátkosti zosumarizujeme naše praktické skúsenosti z Ústavu na výkon trestu odňatia slobody a Ústavu na výkon väzby Ilava.

Svet a život je vo svojej podstate neistý a naše možnosti sú obmedzené. S takouto existenciálnou neistotou by sa nám do života vykročilo ťažko. Naša psychika však má úžasnú schopnosť využiť repertoár obranných mechanizmov a s ich pomocou zjemniť a zmierniť základnú neistotu života. Táto schopnosť nám uľahčuje každodenné fungovanie. Zdanlivá harmónia môže byť narušená práve udalosťou s traumatizujúcim potenciálom (napr. ohrozenie nášho života alebo života niekoho iného, napadnutie, smrť blízkeho človeka, prírodná katastrofa atď.). Pri takejto udalosti dôjde k otraseniu sveta tak, ako sme ho poznali a na moment strácame pevnú pôdu pod nohami. Takéto ohrozenie automaticky spustí stresovú reakciu, ktorá zasahuje celého človeka. Pri pociťovaní bazálneho ohrozenia sa aktivuje pud sebazáchovy a naše telo reaguje v podstate automaticky. Do krvi sa nám vylúčia stresové hormóny (adrenalin, noradrenalin, kortizol), srdce sa rozbúcha, dych je rýchly a plytký, končatiny sa odkrvia a zostanú studené. Naše vnímanie je zmenené, často strácame pojem o čase. Niekedy sa objaví akoby tunelové videnie, alebo sa nám „zahmlí“ pred očami. Môžeme mať pocit derealizácie (akoby to bolo len

vo filme alebo vo sne) a depersonalizácie (akoby sa to ani nedialo mne, akoby som bol mimo svojho tela). V prežívaní dominuje pocit úzkosti, bezmocnosti až prázdna (vytesnenie ťaživých pocitov). Bezmocnosť vzniká v prípade, ak nároky a záťaž situácie prevyšujú naše kompetencie a zdroje zvládnuť ju. Práve paralyzujúci pocit bezmocnosti je hlavný rizikový faktor pre vznik následnej traumatizácie. Popísaná reakcia je normálnou reakciou na nenormálnu, zaťažujúcu situáciu.

Krízová intervencia nie je určená na poskytovanie psychoterapie alebo dlhodobej liečby, ale ponúka krátkodobú psychosociálnu intervenciu, ktorá pomáha klientom získať pomoc, zdroje, stabilizáciu a podporu. Hlavný odkaz človeku v kríze má byť „Som s tebou, nie si sám.“ Dôležitou súčasťou je normalizácia a legitimizácia prežívania – je normálne sa takto cítiť, je to normálna reakcia na nenormálnu situáciu. Zasiahnutý je zdravý človek, ktorý je ochromený krízovou situáciou. Počas krízovej situácie musí byť v súlade s Maslowovou hierarchiou potrieb najskôr naplnená potreba bezpečia. Cieľom krízovej intervencie je teda minimalizovať potenciál vzniku negatívnych následkov traumy (posttraumatická stresová porucha) a obnoviť schopnosť konať u zasiahnutých osôb. Veľmi nápomocné je poskytnúť v rámci možnosti štruktúru do chaosu pomocou jasných a konkrétnych informácií (čo sa udialo, čo bude nasledovať, aké úkony osobu čakajú atď.). Informácie poskytnú aspoň čiastočnú orientáciu a kontrolu. Snažíme sa o aktiváciu osobe vlastných zvládajúcich (copingových) mechanizmov, aktiváciu jej vlastnej sociálnej siete a obnovenie základnej dôvery. Identifikujeme, čo sa krízovou situáciou nezmenilo a čo zostalo zachované – na čom vieme stavať, o čo sa vieme oprieť.

Ďalším cieľom je minimalizovať sekundárne riziká, ktoré môžu vzniknúť zaplavením a otrávením (napr. následné chybné rozhodnutia; zabudnem na potreby vlastného tela, až skolabujem – necítim hlad a smäd, zabudnem užiť lieky; zostanem nepozorný a zmätený; na veci reagujem inak, než som zvyknutý – napr. vybuchnem aj napriek tomu, že mi takáto reakcia nie je vlastná, alebo naopak, neviem ovládať smiech atď.). Psychosociálna podpora je súbor opatrení, ktoré sa líšia v závislosti od potrieb zasiahnutých a času, ktorý ubehol od udalosti. Psychická prvá pomoc je súbor opatrení v peritraumatickom čase, t. j. bezprostredne po mimoriadne zaťažujúcom zážitku. Poskytovateľom sa preto môže stať každý, kto je účastníkom udalosti a má zachovanú schopnosť konať. Poskytnutie psychickej prvej pomoci je často prvým opatrením, ktoré poskytuje krízový intervent po príchode na miesto udalosti. Cieľom je poskytnutie podpory prostredníctvom odľahčenia, upokojenia, spevnenia, zníženia intenzity strachu a bolesti, predchádzanie a ošetrovanie šoku, pozitívny vplyv na telesné symptómy, aktivácia zdrojov a prípadné prevedenie do následnej starostlivosti. Teda cieľom je v rámci možností spraviť situáciu o niečo znesiteľnejšou.

Krízová intervencia je oblasťou, v ktorej sa vzhľadom na charakter udalostí vyskytuje nesmierne množstvo nepredvídateľných, prekvapivých momentov a nečakaných situácií, čo kladie mimoriadne požiadavky na profesionálnu a osobnostnú výbavu zasahujúcich profesionálov. Krízový intervent je spravidla pomáhajúci profesionál, ktorý prešiel vzdelávaním v krízovej intervencii. Krízová situácia sama osebe je často výrazne zaplavujúca a stresujúca, preto je vysoko nápomocné, ak je na mieste viacero krízových interventov. V rámci kolegiálnych vzťahov však môže byť nápomocný každý, kto správne identifikuje potreby zasiahnutej osoby a podporí jej samostatnú schopnosť konať (tzv. peer rozhovor). Veľmi jednoduchým nástrojom, ktorý nám pomôže držať štruktúru pri vedení podporného rozhovoru, je trojbodový model – Fakty (faktický popis situácie – Čo sa stalo?), Prežívanie (Ako sa s tým mám?) a Budúcnosť (Čo spravím, ak z miesta udalosti odídem? Čo spravím, keď prídem domov? Ako sa o seba postarám?). Dôležité však je mať na pamäti a krátko overiť vlastné zdroje (Mám dost síl pomôcť?), alebo budem potrebu pomoci delegovať a oslovím napríklad psychológov v ústave. Pomôcť môžeme len tam, kde si sami dost dobre stojíme.

V podmienkach Zboru väzenskej a justičnej stráže upravuje jednotný postup pri vykonávaní krízovej intervencie interný predpis o krízovej intervencii v zbere. Krízový intervenčný tím v ústave Ilava bol zriadený rozkazom riaditeľa ústavu, ktorý nadobudol účinnosť 1. júna 2020. Má sedem členov. Každý člen tímu absolvoval vzdelanie zamerané na poskytovanie krízovej intervencie. Od zriadenia tímu sme poskytli 28 individuálnych

krízových intervencií obvineným a odsúdeným osobám (r. 2020 – 13-krát, r. 2021 – desaťkrát, r. 2022 – päťkrát). Hlavným dôvodom bolo úmrtie v rodine. Taktiež sme doteraz zasahovali pri piatich mimoriadnych udalostiach, kedy bolo spohotovostených viacero členov tímu (napr. náhle úmrtie odsúdeného, dokonané suicídium odsúdeného). Krízový intervenčný tím je spravila spohotovostený priamo riaditeľom ústavu alebo veliteľom zmeny. Osoba prvého kontaktu je koordinátor tímu krízovej intervencie, ktorý podľa rozsahu mimoriadnej udalosti spohotovostní ďalších členov tímu. Pri prvom kontakte sa posudzuje závažnosť udalosti. Zaujímajú nás nasledujúce informácie: Čo, kedy, kde a komu sa stalo? Aké sú okolnosti mimoriadnej situácie? Aké kroky/opatrenia sa zatiaľ realizovali? Ako to vyzerá na mieste mimoriadnej udalosti teraz? Kto je tam prítomný, čo sa tam deje? Vieme posúdiť možný počet zasiahnutých osôb? (Koľko osôb bolo pravdepodobne svedkom udalosti?) Všimol si niekto na zasiahnutých osobách neobvyklé prejavy v správaní? (zmätenosť v konaní, plač, agresia, apatia, nezájum o dianie a pod...). Na základe získaných informácií si predbežne stanovíme rozsah udalosti a okruh zasiahnutých osôb.

Pre jasnejšiu predstavu uvedieme jedno kazuistické spracovanie priebehu krízovej intervencie po náhlom úmrtí odsúdeného. Mimoriadnu udalosť popíšeme hlavne so zreteľom na aspekty stanovenia si skupín zasiahnutých osôb. K úmrtiu odsúdeného došlo v spoločných priestoroch, kde sa v tom čase zdržiavalo viacero odsúdených osôb. Krízový tím bol kontaktovaný veliteľom zmeny. Vzhľadom na rozsah udalosti sa zásahu zúčastnili dvaja krízoví intervenenti. Po vyhodnotení situácie sme stanovili nasledujúce okruhy zasiahnutých osôb: odsúdení, ktorí boli priamymi svedkami mimoriadnej udalosti; odsúdení z aktuálnej cely zosnulého; príslušníci, ktorí boli priamo účastní mimoriadnej udalosti a začali s poskytovaním kardiopulmonárnej resuscitácie; príslušníci, ktorí boli prítomní v sektore, kde sa udalosť odohrala. Taktiež sme urobili skríning sociálnych kontaktov zosnulého (s kým z rodiny bol v pravidelnom kontakte, kto je zasiahnutý jeho stratou). V tomto prípade sme skonštatovali, že vzhľadom na minimálne väzby odsúdeného na vonkajšie prostredie sme neintervenovali v primárnom sociálnom prostredí zosnulého. Odsúdeným sme poskytli krízovú intervenciu v menších skupinách. Taktiež sme individuálne hovorili s jednotlivými príslušníkmi a preskúmali sme ich potreby. Zasiahnutým sme pri intervencii odovzdali aj krátky leták, kde sú zhrnuté možnosti svojpomoci a zdrojov pri zvládaní stresovej reakcie. O priebehu intervencie sme pred samotným ukončením zásahu informovali vedenie ústavu.

Veríme, že náš príspevok priblížil čitateľovi princípy a možnosti krízovej intervencie.

„Za svoje slzy sa nemusíš hanbiť, pretože slzy svedčia o tom, že v sebe skrývaš tú najväčšiu odvahu – odvahu trpieť.“
(V. E. Frankl)

Barbora Mešková, Ilava

SKÚSENOSTI S METÓDOU FIE

„Nechajte ma chvíľku... ja si to premyslím.“

prof. Reuven Feuerstein

Na jar roku 2021 nám metóda Feuersteinovho inštrumentálneho obohacovania (FIE) nič nehovorila, ba dokonca sme k tejto metóde vzhliadali značne nedôverčivo. Dnes však môžeme skonštatovať, že FIE sa stala súčasťou pravidelného kontaktu s našimi odsúdenými.

Ide o metódu zameranú na kognitívny rozvoj osobnosti s cieľom viesť odsúdeného ku kvalitnejšiemu a samostatnejšiemu učeniu sa, pochopeniu a schodnému riešeniu akéhokoľvek problému, k zlepšeniu vyjadrovania sa v bežnej komunikácii, ako aj rozvoju potenciálu vidieť veci vo vzájomných vzťahoch a súvislostiach. FIE vychádza z princípu štrukturálnej modifikovateľnosti a skúsenosti sprostredkovaného učenia. Ide o komplexnú metódu, ktorá pozitívne ovplyvňuje naše myslenie, prežívanie, správanie, osobnosť, a preto je vhodná pre prácu s ľuďmi s akýmkoľvek deficitom. V praxi sa môže FIE realizovať individuálne, ale aj s celými skupinami. V podmienkach Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Želiezovce využívame skupinové stretnutia. Veľkú výhodu v skupinových stretnutiach vnímame vo vzájomnom zdieľaní postupov práce, názorov na riešenie úloh i vytváraní zaujímavých prepojení a súvislostí s bežným životom.

Otvorili sme dve skupiny FIE, jedna je realizovaná v oddiele

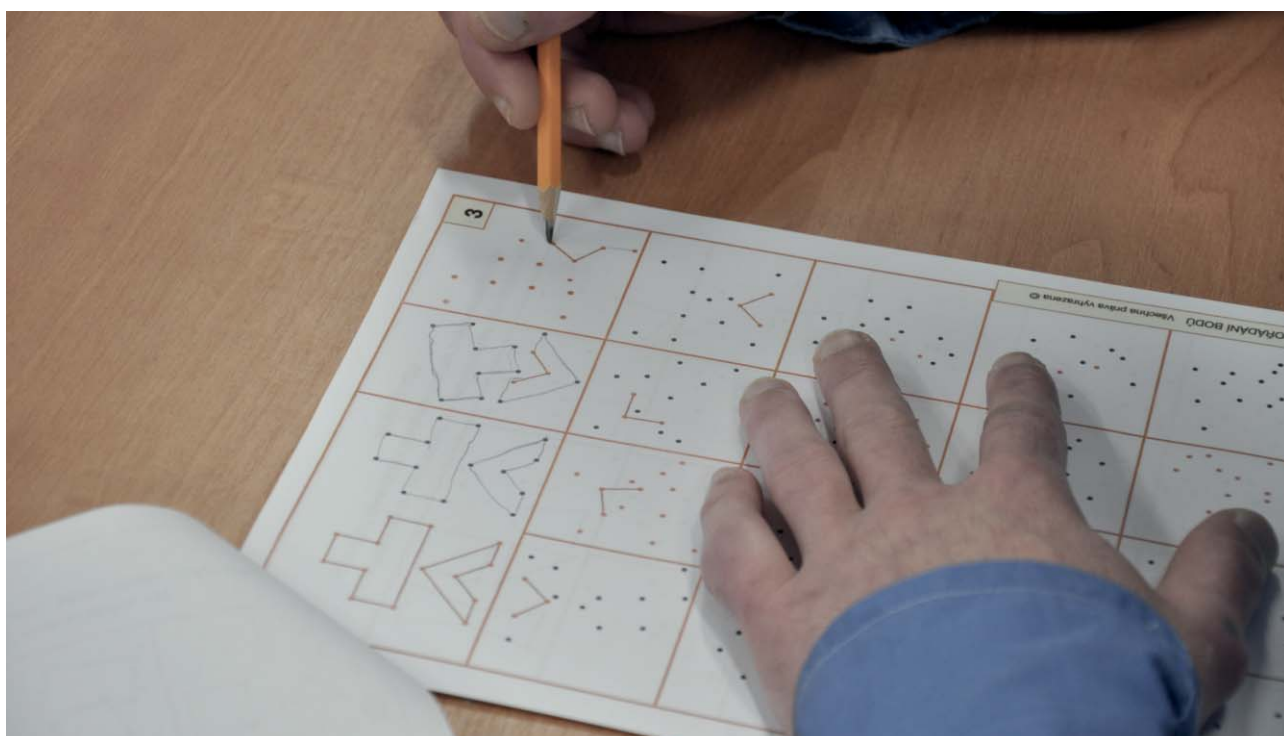
špecializovaného zaobchádzania a druhá s odsúdenými umiestnenými v diferenciačnej skupine „B“. Sami sme boli zvedaví, ako budú odsúdení reagovať na metódu, s ktorou nebola u nikoho z nás predchádzajúca skúsenosť. Prvé reakcie nás však všetkých prekvapili. Odsúdení, ktorí sa do FIE zapojili, hodnotili a naďalej hodnotia činnosť v rámci týchto stretnutí vysoko pozitívne. Spočiatku však bolo veľmi náročné získať si ich dôveru a vymazať ich utkvелý pocit, že počas stretnutí budú hodnotení alebo diagnostikovaní. Spoločne sme teda dospeli k pravidlu, že nám viac záleží na samotnom procese riešenia jednotlivých inštrumentov ako na samotných výsledkoch.

Po necelom roku aplikovania tejto metódy v procese zaobchádzania s odsúdenými teda môžeme konštatovať, že jej prínos je rozhodne pozitívny. Výsledkom jej aplikácie je skvalitnenie vzťahu a upevnenie vzájomnej dôvery medzi účastníkmi tejto metódy či už odsúdenými alebo terapeutmi, zároveň má táto metóda pozitívny vplyv aj na celkovú harmonizáciu osobnosti jej účastníkov.

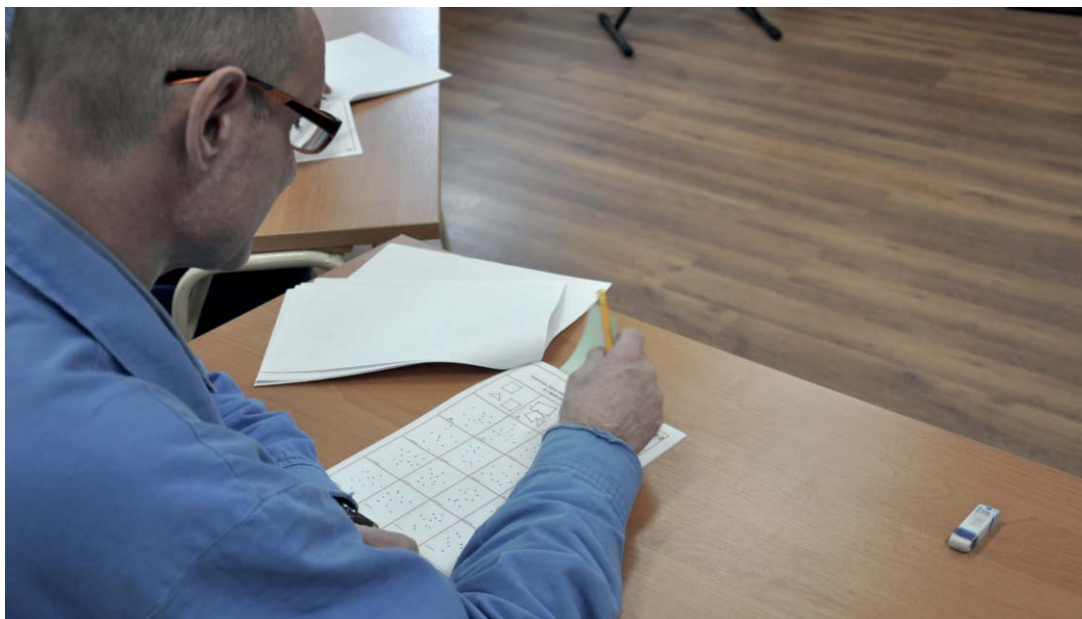
Text: Terézia Kozlíková a Peter Švec

Foto: Peter Holka

Želiezovce

ZAMESTNÁVANIE ODSÚDENÝCH V KONFEKČNEJ DIELNI ÚSTAVU

Konfekčná dielňa Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Košice-Šaca bola zriadená dňa 1. júla 1992. V tom čase sa plánovalo zamestnanie pre 20 odsúdených, jedného majstra a jedného príslušníka Zboru väzenskej a justičnej stráže zabezpečujúceho dohľad. Stredisko sa časom rozdelilo na dve pracoviská, a to Práca vo mzde a Vlastná výroba. Objem výroby sa zvyšoval, počet odsúdených potrebných na zabezpečenie plnenia objednávok sa vyšplhal na súčasný priemer 40 zaradených. Práce do roku 2013 prebiehali v dvoch budovách, v objektoch č. 2 a č. 7.

V roku 2013 boli z kapacitných dôvodov uvoľnené priestory v objekte č. 7, ktorý je odvtedy využívaný na ubytovanie odsúdených. V súčasnosti je celé stredisko sústredené na jednom podlaží v objekte č. 2. Odsúdení pracujú v dvoch krajčírskych dielňach s počtom 38 strojov a strihární s tromi rezacími pílmami. K dispozícii sú jednoihlové a dvojihlové šijacie stroje, obitkovacie, gombíkovacie, dierkovacie a uzávierkové stroje, vďaka čomu pracovisko vie splniť aj náročnejšie požiadavky na výrobky. Majsterka má k dispozícii priestranú kresliareň, kde sa pripravujú strihy a návrhy. Podľa pokynov majsterky odsúdení v strihární navrstvia tkaniny a rezacou pílou pripravujú jednotlivé diely na zošitie pre odsúdených v krajčírskych dielňach. V prípade potreby sú výrobky po ušití žehlené a balené. Administratívu zabezpečujú dvaja vedúci odborní referenti, z ktorých jeden je zodpovedný aj za dohľad nad zaradenými odsúdenými.

Pre úspešné fungovanie dielne je potrebná úzka spolupráca majsterky a príslušníkov zboru. Všetci sa podieľajú na výrobe od jej počiatku až do konca, t. j. od prípravy strihov, strihacích príkazov, cez kalkulácie jednotlivých výrobkov, zmlúv,

objednávok, výdaja materiálu až po výpočet odmien odsúdených. Vedúci odborný referent zabezpečuje aj prípravu podkladov pre verejné obstarávanie materiálov.

Sortiment krajčírskej výroby je rôznorodý. Najväčšiu časť objemu výroby tvoria výstrojné súčasti pre obvinených a odsúdených, ktoré sú vyhotovované na základe objednávok Generálneho riaditeľstva zboru. Ak to kapacitné možnosti dielne dovoľujú, prijímané sú aj zákazky zo súkromného sektora. Sortiment väčšinou tvoria pracovné odevy, zdravotnícke odevy a posteľná bielizeň. Od marca roku 2020 sa vzhľadom na epidemiologickú situáciu zmenil dopyt a výroba sa rozšírila aj o šitie ochranných tvárových rúšok, overalov či jednorazových zdravotníckych odevov.

Odsúdení zaradení na pracovisku sa zapájajú aj do charitatívnych projektov, napríklad šitie vankúšikov pre domov sociálnych služieb alebo v tomto období výroba diek a vankúšov do núdzových ubytovaní pre odídencov obyvateľov Ukrajiny. Odsúdení takéto možnosti prijímajú radi, nakoľko je to príjemná zmena a majú pocit zadosťučinenia, keď môžu pomôcť.

Zaraďovanie odsúdených do krajčírskej dielne je náročný proces. Odsúdení na prácu nie sú vyučení, nemajú skúsenosti so šitím. Tu je veľmi cenný prínos skúsenej majsterky, ale aj ostatných pracovníkov strediska, ktorí musia naučiť odsúdených šiť od jednoduchých až po zložité výrobky podľa dopytu. Napriek zložitosti práce je väčšina odsúdených snaživých a po zaučení si túto prácu veľmi pochvalujú.

Stanislava Vítězová, Košice-Šaca

ROZŠÍRENIE PRIESTOROVÝCH KAPACÍT ZMIERNENÉHO REŽIMU VÝKONU VÄZBY V ÚSTAVE NITRA

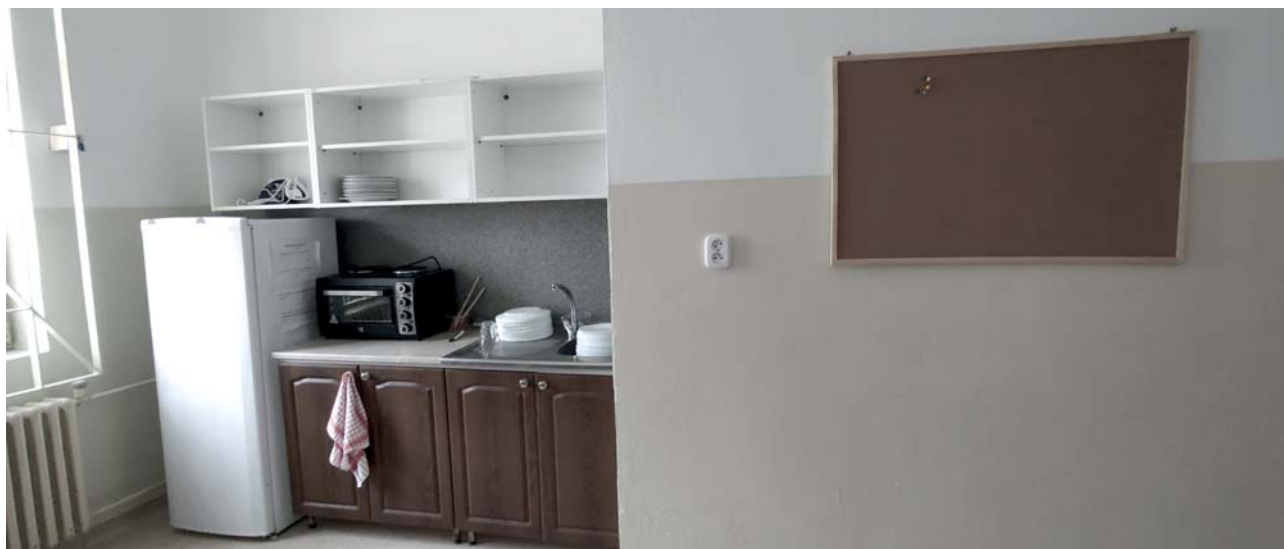

Prijatím zákona o výkone väzby sa do praxe zaviedol, okrem dovtedy existujúceho štandardného režimu výkonu väzby, aj zmiernený režim výkonu väzby (ZR). Umiestňovanie obvinených do zmierneného režimu upravuje § 37 ods. 3 zákona o výkone väzby. Pri umiestňovaní obvinených do zmierneného režimu výkonu väzby sa prihliada na kapacitné možnosti jednotlivých väzobných ústavov za súčasného vyhodnocovania bezpečnostných rizík a faktorov, ktoré by mohli ohroziť účel výkonu väzby.

V tejto súvislosti bol v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody Nitra využívaný pre umiestňovanie obvinených mužov do zmierneného režimu oddiel B2 – ZR nachádzajúci sa v sektore A, blok B2 s ubytovacou kapacitou 38 obvinených a pre umiestňovanie obvinených žien oddiel ZR – ženy nachádzajúci sa v sektore B, blok A s ubytovacou kapaci-

ťou 14 väznených osôb (v oddiele zmierneného režimu je pre obvinené ženy vyčlenených osem miest a pre odsúdené ženy v diferenciačných skupinách NT – nástup trestu a NO – nástupný oddiel šesť miest). Z celkovej kapacity 231 miest určených pre obvinených bolo v ústave pre zmiernený režim výkonu väzby vyčlenených celkovo 46 miest (38 pre obvinených mužov a osem pre obvinené ženy), čo tvorilo 19,91 % z celkovej ubytovacej kapacity určenej pre obvinených. Uvedené kapacity výkonu väzby v zmiernenom režime boli doposiaľ nepostačujúce, a teda boli riešené prostredníctvom evidencie obvinených, ktorí spĺňali zákonné podmienky, pričom museli vykonávať väzbu v štandardnom režime, pokiaľ sa neuvolnilo miesto v oddiele so zmierneným režimom výkonu väzby.

V nadväznosti na humanizáciu väzenstva, približovanie sa k zahraničným štandardom a reflektovaní na odporúčania Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neľudskému zaobchádzaniu alebo trestaniu (ang. skr. CPT) z predchádzajúcich období sa v ústave v priebehu marca a apríla 2022 realizovala rekonštrukcia ubytovacích priestorov oddielu C2 – ZR nachádzajúceho sa v sektore A, blok C2, ktoré sa v minulom období využívali podľa aktuálnych potrieb spojených s umiestňovaním väznených osôb. Realizovanou rekonštrukciou sa vytvorilo aj materiálo-technické zázemie (miestnosť určená na zabezpečenie niektorých osobných potrieb obvinených, napr. kuchynka, priestor na žehlenie, pranie a sledovanie televízneho vysielania). Vytvorením nového oddielu zmierneného režimu výkonu väzby s kapacitou 30 obvinených mužov sa celková kapacita zmierneného režimu v ústave navýšila zo 46 miest (19,91 %) na 76 miest (32,90 %) z uvedenej celkovej kapacity

určenej pre výkon väzby 231 miest (100 %). S umiestňovaním obvinených do nových priestorov zmierneného režimu sa začalo ešte v apríli 2022 bezprostredne po ukončení rekonštrukčných prác.

Navýšené ubytovacie kapacity zmierneného režimu výkonu väzby umožnia obvineným okrem iných pozitívnych dopadov voľnejší pohyb v priestoroch oddielu, trávenie voľného času mimo cely, kontakt s inými obvinenými, ale aj účasť na aktivitách spojených so vzdelávacou, záujmovou a športovou činnosťou alebo aktivitách organizovaných v rámci skupinovej kultúrno-osvetovej a vzdelávacej činnosti. V neposlednom rade umiestnenie obvinených do oddielov zmierneného režimu výkonu väzby vytvára podmienky pre lepšiu aplikáciu konceptu dynamickej bezpečnosti vo väzenských zariadeniach (viď. napr. interný predpis Zboru väzenskej a justičnej stráže o výcviku príslušníkov zboru; Ian Dunbar, 1985; Murdoch, Jiricka, 2016 a i.).

Obvinení umiestnení do zrekonštruovaných priestorov novovytvoreného zmierneného režimu výkonu väzby vyjadrili pozitívnu spätnú väzbu a kladné očakávania s novými možnosťami trávenia voľného času.

Text: Peter Sloboda a Tomáš Banás

Foto: Andrej Práznovský

Nitra

EXTRAMURÁLNE AKTIVITY VO VÝSTUPNOM ODDIELE

Radi by sme nadviazali na jeden z predchádzajúcich príspevkov, ktorým sme sa v rámci časopisu Slovenské väzenstvo venovali ešte v roku 2020 výstupnému oddielu v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou. Aktuálne sa pokúsime širšie rozviesť tému realizácie extramurálnych aktivít s klientmi v rámci ústavu.

Pod pojmom extramurálne vzťahy máme na mysli budovanie, udržiavanie a posilňovanie sociálnych kontaktov väznených osôb s civilným prostredím. Táto oblasť je jedným zo strategických cieľov Zboru väzenskej a justičnej stráže a súvisí s napĺňaním účelu výkonu trestu odňatia slobody. Na účel plynulého prechodu do občianskeho života využívame vo výstupnom oddiele najmä možnosť opustenia ústavu, na ktorú sa v tomto príspevku zameriame.

Opustenie ústavu podľa § 85 ods. 3 zákona o výkone trestu odňatia slobody predstavuje možnosť, kedy sa odsúdený v jednom prípade, neraz po rokoch strávených vo výkone trestu odňatia slobody dostáva prvýkrát za múry ústavu. Cieľom je, aby sa individuálne alebo v sprievode personálu výstupného oddielu (sociálneho pracovníka či psychológa) dostal do kontaktu s vonkajším prostredím a situáciami mimo väzenského zariadenia. Účelom tejto aktivity je praktický nácvik sociálnych zručností a konkrétnych činností, ako napríklad vybavovanie osobných záležitostí na úradoch, realizácia nákupu, zvládnutie dopravnej situácie, návšteva kultúrneho podujatia, posilnenie rodinných väzieb a podobne.

S ohľadom na skutočnosť, že odsúdení sú umiestnení v ústave s minimálnym stupňom strázenia a viacerí z nich boli v priebehu výkonu trestu zaraďovaní na pracoviská mimo ústavu, je pre personál ústavu zrejme o čosi jednoduchšie uplatňovať inštitút opustenia ústavu v porovnaní s inými ústavmi. Napriek tomu nie je tento inštitút pre každého odsúdeného samozrejmosťou. Pri navrhovaní odsúdených na opustenie ústavu zvažujeme viaceré faktory. Najčastejším dôvodom býva návšteva Klientského centra Trnava, kde sa odsúdení oboznamujú s vybavovaním dokladov, a majú tak reálnu možnosť následne využiť možnosť požiadať o vystavenie nového občianskeho preukazu, vodičského preukazu či cestovného pasu. Pri dlhších pobytoch vo výkone trestu je pre odsúdeného zmena prostredia a pohyb v civilnom prostredí často niečo ako návšteva „Disneylandu“.

Ludia pohybujúci sa deň čo deň v štandardnom režime si častokrát počas bežného dňa ani len neuvedomia, ako majú bežné veci zautomatizované. Zavolať si taxík, zistiť cestovný poriadok, kúpiť si cestovný lístok, jedlo, či nakúpiť oblečenie, toto všetko pre nich predstavuje rovnako rutinnú činnosť, akou je realizácia bežného úradného styku a podobne.

Zážitky počas opustenia ústavu bývajú rôznorodé. Veľkej obľube sa teší napríklad návšteva reštauračných zariadení, kedy si odsúdený môže vyberať z bohatej ponuky jedál. Pri týchto udalostiach sa možno stretnúť neraz aj úsmevnými situáciami, kedy si odsúdený nedokáže sám vybrať a naložiť jedlo v samoobslužnej reštaurácii, alebo si naopak v inom prípade objedná toľko jedla, že ho následne pri najlepšej vôli nedokáže skonzumovať...

Je prirodzené, že u niektorých odsúdených, ktorí zostávajú v ústave bez toho, aby mohli získať podobnú skúsenosť ako iní odsúdení prostredníctvom povolenia na opustenie ústavu, nastupuje pocit nespravodlivosti či neférovosti v prístupe k nim. Vysvetliť odsúdeným k ich spokojnosti, že na opustenie ústavu

im nevzniká automaticky nárok, vyžaduje zo strany personálu ústavu veľkú mieru profesionalitu a trpezlivosť. Hoci neraz vynaložené úsilie ani opakované vysvetľovanie neprinesú očakávané ovocie, snažíme sa vyššie spomenutý inštitút využívať u čo najväčšieho množstva odsúdených. Pri následnom skúmaní potrieb odsúdených a ich záujmu vzniká náš triediaci mechanizmus, pomocou ktorého vyhodnocujeme užitočnosť a efektivitu tohto prostriedku resocializácie. Pri samotnom rozhodovaní preto uprednostňujeme odsúdených, ktorých pobyt vo výkone trestu je v porovnaní s inými odsúdenými výrazne dlhší, napríklad v rozmedzí desať až 15 rokov a viac. V tejto kategórii klientov evidujeme najviac potrieb pri prechode do civilného prostredia, najmä čo sa týka dokladov totožnosti, civilného oblečenia či celkového pohybu mimo väzenského prostredia. Ďalším významným kritériom pri našom rozhodovaní býva doterajší priebeh výkonu trestu. Pri odsúdenom, ktorý mal bezproblémový priebeh výkonu trestu, alebo bol zaradovaný na pracoviská mimo ústavu, býva väčší predpoklad schválenia individuálneho opustenia ústavu bez sprievodu príslušníka. Častejšie sa vyskytujúcim variantom ale ostáva opustenie ústavu v sprievode príslušníka, najmä u odsúdených s väčším predpokladom zlyhania počas opustenia ústavu. V posledných dvoch rokoch nám navyššie vznikla zvýšená potreba dohliadania na dodržiavanie opatrení vo vzťahu k vírusovému ochoreniu COVID-19, čo v praxi znamenalo prakticky nevyhnutnú účasť personálu počas opustenia ústavu odsúdeného. Ďalším obvyklým dôvodom opustenia ústavu býva účasť na pracovnom pohovore. Najbohatšie skúsenosti v tomto smere máme so spoločnosťami a firmami, pre ktoré už odsúdení počas svojho výkonu trestu pracovali. Druhou najčastejšou alternatívou bývajú pracovné agentúry, s ktorými sme nadviazali spoluprácu a časom vytvorili „overenú cestu“. Finálny produkt v podobe účasti na pracovnom pohovore je výsledkom dlhšieho procesu, ktorý pozostáva z viacerých úkonov. Poznáme ich z bežného procesu hľadania zamestnania. Snažíme sa čo najviac podporovať preberanie zodpovednosti odsúdeného za svoj život po prepustení tým, že nedostane všetko „na tanieri“, naopak, ústav podporuje stav, ak je pre dosiahnutie stanovených cieľov nevyhnutná aktivita a iniciatíva zo strany odsúdeného. Už po príchode do výstupného oddielu získava odsúdený viaceré informácie o pracovných ponukách z oddielovej nástenky, kde sú priebežne zverejňované rôzne ponuky práce z inzertných portálov, a tak môže získať prehľad o bežných požiadavkách potencionálnych zamestnávateľov. Následne zvykne odsúdený kontaktovať personál výstupného oddielu s požiadavkou o pomoc pri hľadaní zamestnania, ktorá sa pretaví do individuálneho akčného plánu sociálneho začlenenia. V spolupráci s odsúdeným si skonkrétíme a vyberieme aktuálne najvhodnejšie pracovné ponuky,

na ktoré samostatne reaguje napísaním životopisu, motivačného listu a žiadosti o prijatie do zamestnania. Konkrétna realizácia pracovného pohovoru je už opäť v rézii personálu výstupného oddielu. Nie vždy sa naplnia naše optimistické predstavy a túžby.

Samozrejme, že aj v tomto procese prichádza k nepredvídateľným situáciám. Neraz sa dostaneme až po realizáciu pracovného pohovoru mimo ústavu, ktorý však „nedopadne dobre“ z titulu bizarnej situácie, kedy si odsúdený zabudne okuliare, nevyhnutne potrebné k plneniu úloh praktickej časti pohovoru. I tak môže vyzeráť maličkosť, pre ktorú môže byť spoločne vynaložené úsilie v daný moment zmarené. Rovnako nás neteší, ak sa k nám dostanú informácie od zamestnávateľa, že klient po prepustení z výkonu trestu do práce nenastúpil, alebo po prvom dni či prvom výplatnom termíne odišiel a podobne. Snažíme sa v žiadnom prípade nepodliehať týmto negatívnym správam a nedemotivovať sa v našom úsilí. Naopak, pozitívne na nás vplyvujú zážitky, ako napríklad osobnejší kontakt s odsúdeným a jeho rodinnými príslušníkmi, ktorí sú počas stretnutia otvorenejší a prístupnejší. Funkčné a zdravé rodinné

vzťahy sú jedným zo základných predpokladov úspešného zaradenia sa späť do civilného života po výkone trestu. Ešte významnejším pozitívom býva celkové emotívne a psychické rozpoloženie odsúdeného po návrate do ústavu potom, ako mu bolo umožnené využiť jeho opustenie, kedy je obvykle vidieť pozitívnu zmenu v jeho nastavení a celkovom správaní. Odsúdení si často prejavujú dôveru evidentne vážia a vracajú nám ju výrazne motivovanejším prístupom.

Na záver pre celkové dokreslenie popísanej témy uvádzame na ilustráciu reálneho stavu niekoľko štatistických údajov: počas trvania projektu Šanca na návrat bolo v roku 2019 vo výstupnom oddiele ústavu povolených 42 opustení ústavu. Väčšina bola realizovaná v sprievode príslušníka (aj skupinovo) a 17-krát bolo povolené opustenie ústavu samostatne. V roku 2020 nás zastihla pandemická situácia COVID-19, čo sa tiež prejavilo na obmedzení možnosti udeľovania opustení ústavu. Podarilo sa nám zrealizovať 32 opustení ústavu, ktorých účelom bolo prevažne vybavovanie a následné prevzatie osobných dokladov alebo oboznámenie sa s týmto procesom. V roku 2021 bolo realizovaných 52 opustení ústavu, z toho v sprievode príslušníka absolvovalo opustenie ústavu 34 odsúdených. Za účelom zlepšenia kontaktu s vonkajším svetom, stykom s úradmi a peniazmi, ako i kontaktu s členmi primárnej rodiny sa povoľovalo aj opustenie ústavu bez prítomnosti príslušníka, samozrejme za predpokladu zväženia opatrení. Celkovo bolo realizovaných 18 takýchto opustení ústavu. Tento rok bolo do apríla realizovaných 19 opustení ústavu, z toho dve boli individuálne. Ako personál výstupného oddielu vnímame, že inštitút opustenia ústavu sa spustením projektu Šanca na návrat dostal v prostredí výkonu trestu do väčšej pozornosti a v procese resocializácie vidíme jeho veľký potenciál.

**Text: Radovan Straňák
a Martin Tomík,
Hrnčiarovce nad Parnou
Foto: ústav Hrnčiarovce nad Parnou**

VZDELÁVANIE V RÁMCI NÁRODNÉHO PROJEKTU ŠANCA NA NÁVRAT

Výkon trestu odňatia slobody je špecifickým sociálnym prostredím, ktoré by nemalo byť vnímané iba ako izolácia páchaťela a ochrana spoločnosti, ale malo by vytvárať priestor, v ktorom budú odsúdeným osobám poskytnuté komplexné intervencie podporujúce zmeny. Ich výsledkom je vedenie života bez trestných činov a príprava odsúdených osôb na život po prepustení na slobodu. Jednou z priorit národného projektu Šanca na návrat (NP ŠNN) je aj vzdelávanie odsúdených osôb. Hlavným cieľom NP ŠNN je u osôb vo výkone trestu znížiť riziká sociálneho vylúčenia a zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce.

Pre naplnenie uvedeného cieľa sa v procese realizácie NP ŠNN upriamuje pozornosť okrem iného aj na vzdelávanie odsúdených osôb s viacnásobným znevýhodnením. Potreby vo vzdelávaní u dospelých osôb sa vzhľadom na vývinové špecifiká súvisiace s vekom odlišujú. Podľa § 2 zákona o celoživotnom vzdelávaní sú celoživotným vzdelávaním všetky aktivity s cieľom zlepšiť vedomosti, zručnosti a schopnosti jednotlivca. Vzdelávanie dospelých má špecifický priebeh a upravené obsahy, takže je potrebné prispôbiť obsah a formy vzdelávania identifikovanej cieľovej skupine. Ide o systematický rozvoj vedomostí, schopností potrebných na plnohodnotný život v rôznych životných aktivitách a na osobný sebarozvoj (Švec, 2002). Všetky aktivity súvisiace so vzdelávacím procesom by mali smerovať k posilneniu sociálnych kompetencií odsúdených osôb tak, aby sa po návrate z výkonu trestu mohli čo najlepšie začleniť do spoločenského a pracovného života (Lukáčová, Temiaková, 2020). Práca s odsúdenými osobami s viacnásobným znevýhodnením si vyžaduje špecifický prístup, ale aj podmienky pre vzdelávací proces. Jazyková bariéra či už u odsúdených osôb inej ako slovenskej národnosti, alebo u odsúdených osôb, ktoré nemajú základy gramotnosti, predstavuje závažný problém v procese zaobchádzania.

Ciele NP ŠNN v oblasti vzdelávania sú koncipované do dvoch línií, a to vzdelávanie odsúdených osôb a vzdelávanie personálu. V nasledovnom texte sa zameriame na každú líniu samostatne.

1. Vzdelávanie odsúdených osôb

Podaktivity Informačno-poradenské služby pre špecifické skupiny – práca s odsúdenými s viacnásobným znevýhodnením sa realizuje v troch skupinách opatrení:

A. Preklad približne 390 normostrán dokumentov poskytujúcich základné informácie na začiatku výkonu trestu odňatia slobody, v jeho priebehu a pred prepustením na slobodu do vybraných deviatich cudzích jazykov.

B. Kurzy slovenského jazyka pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národnosti – realizácia modulárnych kurzov v štyroch nezávislých moduloch (A1, A2, B1, B2).

C. Kurzy vzdelávania dospelých osôb (vrátane dospelých so špeciálnymi vzdelávacími potrebami) v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti a realizácia vzdelávania podľa spracovanej metodiky.

A. Preklady dokumentov

V rámci prijatého opatrenia bolo úlohou preložiť približne 390 normostrán dokumentov poskytujúcich základné informácie na začiatku výkonu trestu, v jeho priebehu a pred prepustením napr. do rómčiny, vietnamčiny, ukrajinčiny, maďarčiny, rumunčiny, angličtiny, nemčiny, francúzštiny, ruštiny a ďalších vybraných cudzích jazykov (podľa počtu odsúdených cudzincov).

Vychádzajúc z uvedeného riešiteľský tím NP ŠNN spracoval sumarizáciu o počtoch väznených osôb cudzincov za obdobie rokov 2014 – 2018. Uvedené obdobie bolo východiskovou базou pre spracovanie podkladov o počte cudzincov v jednotlivých rokoch (Tabuľka č. 1). Našu pozornosť sme však upriamili aj na počet cudzincov podľa príslušnosti k jednotlivým štátom a následne sme vyextrahovali najpočetnejšie skupiny cudzincov.

Na základe spracovaných údajov sme v spolupráci s odborom výkonu väzby a výkonu trestu Generálneho riaditeľstva

Tabuľka č. 1: Počet väznených osôb v ústavoch zboru v období rokov 2014 – 2018

Rok	Počet obvinených	Počet odsúdených	Počet spolu	z toho cudzincov
2014	1 319	8 707	10 020	177
2015	1 346	8 567	9 913	181
2016	1 438	8 557	9 995	211
2017	1 516	8 781	10 028	219
2018	1 579	8 715	10 294	209
Spolu	7 198	43 327	50 525	997

Zdroj: vlastné spracovanie – ročenky zboru za roky 2014 až 2018.

Dostupné na internete online: <https://www.zvjs.sk/sk/vyrocnna-sprava>

Zboru väzenskej a justičnej stráže určili jazyky, do ktorých sa budú prekladať dokumenty nevyhnutné pre každodenný život väznených osôb nasledovne: anglický jazyk, nemecký jazyk, ruský jazyk, ukrajinský jazyk, rumunský jazyk, bulharský jazyk, španielsky jazyk, francúzsky jazyk, maďarský jazyk.

Z údajov uvedených v Tabuľke č. 1 je zrejmé, že počet väznených osôb cudzích štátnych príslušníkov narastá. Minimálny pokles sme zaznamenali v roku 2018. Za sledované obdobie bolo vo výkone väzby a výkone trestu spolu 997 väznených osôb, z ktorých boli podľa počtu identifikované najpočetnejšie skupiny odsúdených – cudzích štátnych príslušníkov. Podrobný prehľad uvádzame v Tabuľke č. 2.

Najvyšší počet väznených osôb bol z Českej republiky v počte 193. Nasleduje Ukrajina v počte 92, Vietnam v počte 85 a Maďarsko v počte 83 osôb. Pre úplnosť údajov uvádzame v Tabuľke č. 2 aj informáciu o úradnom a regionálnom jazyku. Informácie nám poskytujú širší prehľad o používaných jazykoch v konkrétnych štátoch a ich využiteľnosti v procese zaobchádzania s väznenými osobami.

Tabuľka č. 2: Poradie najčastejšie sa vyskytujúcich cudzincov podľa príslušnosti štátov za obdobie rokov 2014 – 2018

P. č.	Štát	Rok 2014		Rok 2015		Rok 2016		Rok 2017		Rok 2018		Spolu	Úradný* jazyk	Regionálne jazyky*
		M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž			
1.	Česká republika	17	6	29	4	31	6	40	11	41	8	193	čeština, slovenčina	
2.	Ukrajina	14	0	19	0	12	0	15	1	31		92	ukrajinčina	ruština, poľština, krymská tatárčina, maďarčina, rumunčina, bulharčina
3.	Vietnam	30	0	23	0	15	0	9	0	8		85	vietnamčina	
4.	Maďarsko	13	1	13	3	17	4	16	2	13	1	83	maďarčina	
5.	Rumunsko	12	0	11	0	20	0	11	0	15	1	70	rumunčina	na rôznych miestnych úrovniach sú úradnými jazykmi tiež maďarčina, nemčina, rómčina, ukrajinčina a srbčina
6.	Poľsko	3	0	3	1	14	2	19	1	16		59	poľština	
7.	Srbsko	9	0	8	0	16	0	11	0	10		54	srbčina	maďarčina, slovenčina, rumunčina, rusínčina
8.	Rusko	4	1	6	1	11	1	6	0	2		32	ruština	
9.	Nigéria	5	0	6	0	7	0	6	0	6		30	angličtina, igboština, hauština, jorubčina	
10.	Bulharsko	7	0	4	0	6	0	4	2	4		27	bulharčina	
11.	Macedónsko	6	0	4	0	3	0	4	0	6		23	macedónčina	bulharčina, albánčina, turečtina, arumunčina, srbčina, bosniančina
12.	Chorvátsko	8	0	3	0	2	0	4	0	3	0	8	chorvátčina	
13.	Sýria	1	0	4	0	1	0	7	0	5		18	arabčina	sýrčina, kurdčina, turčina, aramejčina, arménčina
14.	Taliansko	6	0	2	0	4	0	4	0	1		17	taliančina	
15.	Turecko	2	0	2	0	2	0	4	0	3		13	turečtina	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ročeniek zboru za roky 2014 až 2018. Dostupné na internete online: <https://www.zvjs.sk/sk/vyrocnna-sprava>

*Zdroj: Wikipédia. Dostupné na internete online: https://sk.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%A1_str%C3%A1nka

Preklad dokumentov je len jedným z krokov, ktoré majú zvýšiť porozumenie odsúdených osôb. Okrem tejto úpravy je potrebné s cieľovou skupinou pracovať komplexne v rámci celoživotného vzdelávania na porozumení a používaní slovenského jazyka. Vzhľadom na túto identifikovanú potrebu bola vytvorená metodika na realizáciu vzdelávacích kurzov pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národnosti.

B. Slovenský jazyk pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národnosti

Medzi osobitné kategórie odsúdených osôb radíme aj odsúdených cudzincov a odsúdené osoby bez štátnej príslušnosti. Ako už bolo spomenuté, jazyková bariéra predstavuje pre nich zásadný problém. Aj samotná aplikačná prax potvrdzuje, že nemožno nájsť univerzálny recept pre prácu, resp. zaobchádzanie s odsúdenými cudzincami a odsúdenými osobami bez štátnej príslušnosti. V slovenských väzenských zariadeniach vykonávajú trest odsúdení cudzinci a odsúdené osoby bez štátnej príslušnosti z mnohých krajín, ich náboženské, sociálne a ďalšie odlišnosti sú mnohokrát veľmi výrazné. Za účelom predchádzania vzniku možných konfliktov, ktoré by mohla spôsobiť jazyková bariéra, neznalosť prostredia, odkiaľ odsúdení cudzinci a odsúdené osoby bez štátnej príslušnosti pochádzajú, sa budú v rámci NP ŠNN realizovať modulárne kurzy slovenského jazyka pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národ-

nosti. Jazyková bariéra predstavuje nielen zásadný problém v procese zaobchádzania s odsúdenou osobou, ktorá neovláda slovenský jazyk, ale v súbehu s nedostatkom rodinných väzieb a kontaktu s vonkajším svetom je rizikovým faktorom pri sociálnej reintegrácii osôb prepustených z výkonu trestu. Pre potreby vzdelávania v slovenčine ako cudzom jazyku bolo potrebné vytvoriť metodiku výučby slovenského jazyka ako cudzieho jazyka s učebnými osnovami a učebným plánom v súlade so Spoločným európskym referenčným rámcom pre jazyky (SERR), súčasťou ktorej je aj podrobná charakteristika jednotlivých referenčných úrovní (A1, A2 – B1, B2) a vytvorené boli pre nich didaktické a testovacie štandardy, teda minimálny súbor jazykových prostriedkov nevyhnutných na získanie komunikatívnej kompetencie zodpovedajúcej príslušnej úrovni ovládania slovenského jazyka, t. j. jazykový štandard, ktorého obsahom je lexikálny, gramatický, fonetický a ortografický štandard. Cieľom metodiky (učebný plán, učebné osnovy a pracovné listy) modulárnych kurzov slovenského jazyka pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národnosti bolo vymedzenie obsahu jednotlivých úrovní vzhľadom na konverzačné témy, lexikálne a gramatické kompendium a zároveň špecifikovať kritériá na testovanie a hodnotenie čiastko-

vých zručností (čítanie, počúvanie, hovorenie, písanie), ako aj celkovej komunikatívnej kompetencie. V rámci metodiky bol zadaný cieľ vzdelávania, organizačná forma vzdelávacej aktivity aj s presným rozsahom vyučovacích hodín, s určením maximálneho počtu odsúdených osôb cudzincov a osôb bez štátnej príslušnosti zaradených v jednotlivom module kurzu a s vymedzením profilu absolventa jednotlivých úrovní, metód, štruktúry tematických blokov a formy záverečnej skúšky.

Metodika kurzu bola spracovaná podľa dostupnej učebnice na knižnom trhu Krížom-krážom Slovenčina A1 až B2 a učebnice Slovenčina pre cudzincov, v rozsahu SERR pre štyri nezávislé moduly, a to: základná úroveň: modul A1 – úplný začiatok a modul A2 – začiatok, stredná úroveň: modul B1 – mierne pokročilý a modul B2 – stredne pokročilý, s časovou dotáciou 150 vyučovacích hodín pre každý nezávislý modul s cieľom získania základných komunikačných zručností v slovenskom jazyku. Cieľom kurzu je rozvíjať jednotlivé komunikatívne zručnosti smerom od receptívnych zručností (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením) k produkcii textu (hovorenie, písanie) tak, aby si absolvent daného modulu osvojil potrebné štandardy a mohol podľa potreby pokračovať v ďalšom module jazykového kurzu.

Samotnej realizácii daného kurzu predchádzalo vytvorenie metodických materiálov v rozsahu: učebný plán, učebné osnovy a pracovné listy pre každý z nezávislých modulov A1 až B2. Spracované metodické materiály boli v rámci riadneho recenzného konania postúpené na obsahové zhodnotenie – posúdenie odborníkovi z danej oblasti. Na základe splnenia kvalifikačných predpokladov boli zrealizované pracovné stretnutia a pohovory s vybranými lektormi predmetného kurzu vo všetkých desiatich partnerských ústavoch, ktorí následne absolvovali úvodné školenie v rozsahu ôsmich hodín. Dôležitou súčasťou realizácie kurzu je tiež materiálne zabezpečenie. Pre potreby kurzu bol spracovaný zoznam výdavkov pre vzdelávacie potreby, bola zabezpečená tlač metodiky pre lektorov, pracovných listov pre účastníkov kurzu v potrebných počtoch, a tiež nákup učebných pomôcok a učebníc. Počet účastníkov v jednom module kurzu bol vzhľadom na potrebu využívania individuálneho prístupu stanovený na štyroch až ôsmich účastníkov.

V spolupráci s lektormi (interní pracovníci zboru) boli spracované zoznamy možných účastníkov kurzu z radov odsúdených osôb (všeobecná klientela partnerského ústavu – cudzinci a osoby inej ako slovenskej národnosti) a uskutočnený výber odsúdených osôb. Následne boli zrealizované motivačné pohovory s vybranými odsúdenými osobami (projektový tím ŠNN + lektori v partnerskom ústave). Pilotovanie kurzu v jednotlivých partnerských ústavoch začalo 15. septembra 2020 a prebiehalo do marca 2022. V rámci NP ŠNN je potrebné odpilotovať 15 kurzov v štyroch nezávislých moduloch (A1, A2, B1, B2).

V rámci pilotného overovania a hodnotenia zo strany jednotlivých lektorov sa realizovalo na mesačnej báze pravidelné vyhodnocovanie zaslaných priebežných hodnotení pilotovaných učebných materiálov v kategóriách učebná osnova, účastníci, lektori a logistika. Na základe zaslaných pripomienok boli následne zapracované autormi učebných materiálov návrhy lektorov na zmeny. Riešiteľský tím ŠNN realizoval pre lektorov za účelom výmeny skúseností vo frekvencii každé tri mesiace workshopy – spoločné pracovné stretnutia s lektormi, autormi učebných materiálov a projektového tímu ŠNN.

C. Vzdelávanie dospelých odsúdených osôb (vrátane odsúdených osôb so špeciálnymi vzdelávacími

potrebami) v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti

Vzdelanie predstavuje časť ľudského potenciálu, ktorá umožňuje lepšiu orientáciu v stále zložitejších sociálnych podmienkach života. Hoci na jednej strane môžeme badať pozitívny vývoj vzdelanostnej úrovne obyvateľstva, na druhej strane naďalej existujú jednotlivci a sociálne skupiny, ktorých vzdelanostná úroveň výrazne zaostáva a je zásadnou prekážkou ich osobnostného rozvoja a spoločenského uplatnenia. Za takéto sociálne skupiny, resp. jednotlivcov možno považovať aj niektoré odsúdené osoby, ktorým sa z rôznych príčin nepodarilo potrebné vzdelanie doposiaľ získať. Každý človek má mať možnosť získať v akejkoľvek fáze svojho života vzdelanie, ktoré je kľúčom k úspešnému zaradeniu sa do spoločenského a pracovného života, a tým aj istou formou prevencie pred negatívnymi spoločenskými javmi.

Do špecifickej cieľovej skupiny vzdelávania dospelých odsúdených osôb so špeciálnymi vzdelávacími potrebami v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti patria aj odsúdené osoby s viacnásobným znevýhodnením, ktoré nevedia čítať, písať a počítať. Pri tvorbe metodiky (učebných osnov, učebného plánu a pracovných listov) vzdelávania dospelých odsúdených osôb so špeciálnymi vzdelávacími potrebami v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti bolo potrebné zohľadniť rozdiely medzi vzdelávaním dospelých osôb a vzdelávaním detí a mládeže. Vzdelávanie dospelých osôb má odlišné zákonitosti a špecifický priebeh v porovnaní so vzdelávaním detí a mládeže. Preto nie je možné jednoducho aplikovať overené pedagogické postupy (metodiky) vo vzdelávaní detí a mládeže na cieľovú skupinu dospelých osôb. Bolo preto nutné prispôbiť obsah a formy vzdelávania v tejto špecifickej skupine. Osobnosť, zvyky, postoje a záujmy dospelých osôb sú stabilnejšie než u detí a mládeže. Preto sú dospelé osoby menej poddajné a menej prístupné zmenám. Na druhej strane dospelé osoby majú bohaté skúsenosti, na ktorých môžu stavať a sú schopné lepšie chápať zmysel faktov a pojmov. V metodike bolo potrebné, ako pri kurze slovenského jazyka pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národnosti, zdefinovať cieľ vzdelávania, organizačnú formu vzdelávacej aktivity aj s presným rozsahom vyučovacích hodín, s určením maximálneho počtu odsúdených osôb zaradených v kurze, profil absolventa a spôsob zaradenia odsúdených osôb do kurzu (napr. vstupný pohovor zameraný na zistenie vedomostnej úrovne) a spôsob ukončenia kurzu. Absolventi vzdelávania dospelých odsúdených osôb so špeciálnymi vzdelávacími potrebami v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti by mali získať kompetencie potrebné na pokračovanie v ďalšom vzdelávaní a na uplatnenie sa na trhu práce, najmä primeranú úroveň komunikačných zručností a schopnosť reagovať v rôznych (životných) situáciách; schopnosť efektívne spolupracovať; schopnosť osvojiť si a využívať (osobne) efektívne stratégie učenia sa v súlade so svojimi reálnymi možnosťami.

Spracovaná metodika obsahuje systém, v ktorom je vzdelávanie rozdelené do jednotlivých blokov. Do vzdelávania v jazykovej a slohovej zložke, zdokonaľovania čítania a písania, čítania a písania s porozumením, v elementárnej numerickej gramotnosti sú zaradené dospelé odsúdené osoby so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, ktoré nevedia čítať, písať a počítať. Učebný plán obsahuje cieľ vzdelávania, predpokladaný počet vyučovacích hodín, organizačnú formu vzdelávania, jeho podrobný obsah, vymedzenie predpokladaného profilu absolventa v konkrétnych vedomostiach, zručnostiach a kompetenciách. Rozsah výučby 50 vyučovacích hodín v jednom module

je primeraný náročnosti vzdelávania. V učebnom pláne pre jednotlivé moduly sú presne a podrobne spracované jednotlivé vyučovacie hodiny, rady a pokyny, ako aj doplnkové materiály, nakoľko sa predpokladá, že výučbu budú viesť pedagógovia bez skúsenosti s výučbou slovenského jazyka a matematiky pre dospelé odsúdené osoby so špeciálnymi vzdelávacími potrebami. Komplex metodických materiálov v kombinácii s individuálnym nasadením vyučujúcich, ktorých prednosťou je, že dôverne poznajú prostredie a môžu metodické postupy modifikovať, umožňuje predpokladať, že vzdelávanie bude pre odsúdené osoby prínosom.

V prípravnej fáze bola vypracovaná už spomenutá metodika (učebný plán, učebná osnova, pracovné listy) pre štyri na seba nadväzujúce moduly v celkovej časovej dotácii kurzu 200 vyučovacích hodín nasledovne:

modul A:

Jazyková a slohová zložka - 50 vyučovacích hodín,

modul B:

Zdokonaľovanie čítania a písania - 50 vyučovacích hodín,

modul C:

Čítanie a písanie s porozumením - 50 vyučovacích hodín,

modul D:

Numerickej gramotnosť - 50 vyučovacích hodín.

Metodika vyučovacieho procesu bola spracovaná podľa učebníc pre špeciálne základné školy. Po vytvorení metodiky boli zrealizované pracovné stretnutia a pohovory s možnými lektormi daného kurzu vo všetkých desiatich partnerských ústavoch. Následne bolo zrealizované výberové konanie lektorov na základe ich záujmu a splnenia kvalifikačných predpokladov a uskutočnené školenie pre vybraných lektorov zo všetkých partnerských ústavov v rozsahu ôsmich hodín. Súčasťou realizácie je tiež materiálne zabezpečenie kurzu (učebnice, učebné pomôcky a všeobecný materiál, napr. flipcharty s magnetickým povrchom, bloky (papier) pre flipchart, popisovače, písacie potreby, zošity, počítadlá, magnetické stavebnice, triediace tabuľky, kalkulačky a pod.). Počet účastníkov v jednom

kurze je vzhľadom na potrebu využívania individuálneho prístupu a špecifiká negramotných odsúdených osôb stanovený na dvoch až šiestich účastníkoch. Tento počet sa na základe prvých výsledkov z už zrealizovaných kurzov ukázal ako adekvátny, nakoľko lektor (pedagóg) musí kombinovať individuálnu a skupinovú formu práce vzhľadom na kognitívne obmedzenia.

V spolupráci s lektormi (interní pracovníci zboru) boli spracované zoznamy možných účastníkov kurzu z radov odsúdených osôb (všeobecná klientela partnerského ústavu – negramotné osoby, ktoré nevedia čítať, písať a počítať) a uskutočnený výber odsúdených osôb. Následne boli zrealizované motivačné pohovory s vybranými odsúdenými osobami (projektový tím ŠNN + lektori v partnerskom ústave).

Pilotovanie kurzu v jednotlivých partnerských ústavoch začalo 15. septembra 2020 a prebieha do júla 2022. V rámci NP ŠNN je potrebné odpilotovať 15 kurzov.

Aj v rámci realizácie tohto kurzu sa uskutočňuje pravidelné vyhodnocovanie pilotného overovania a hodnotenia jednotlivých lektorov kurzov na mesačnej báze. Vyhodnocované sú priebežné hodnotenia pilotovaných učebných materiálov v kategóriách učebná osnova, účastníci, lektori a logistika. Na základe pripomienok sú zapracovávané návrhy lektorov na zmeny. V trojmesačnej periodicite prebieha evaluácia pilotných overovaní a hodnotení v rámci workshopov pre lektorov a autorov materiálov. Vzhľadom na už zapracované pripomienky bol vytvorený k obom kurzom tiež zdieľaný online priestor pre lektorov určený na výmenu skúseností, zdieľanie dokumentov, online hovory a správy.

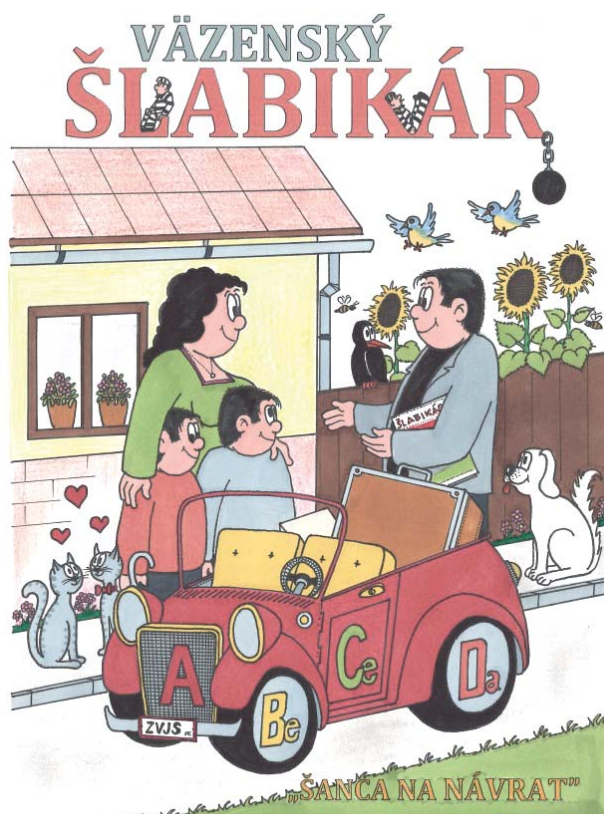
A tak, ako v predchádzajúcom kurze, všetky spracované metodické materiály boli v rámci riadneho recenzného konania postúpené na obsahové zhodnotenie – posúdenie odborníkovi z danej oblasti.

Väzenský šlabikár

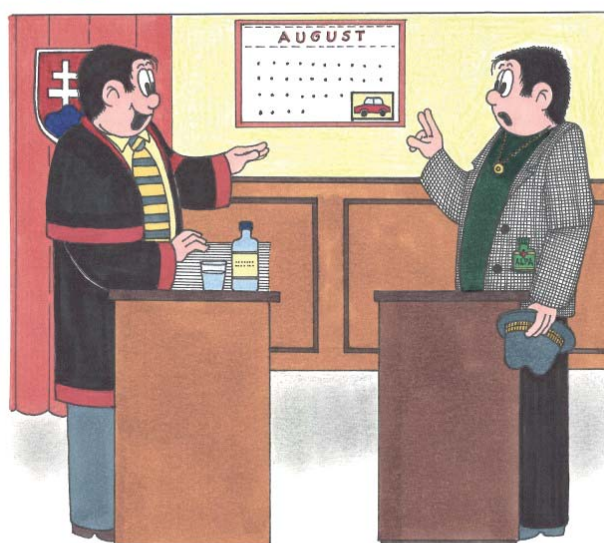
Vzdelávanie odsúdených osôb má svoje špecifiká, ktoré vychádzajú z osobitostí väzenského prostredia. Z tohto pohľadu by vzdelávanie odsúdených osôb malo byť podmienené a prispôbené špecifickému stavu, postojom a osobnosti odsúdenej osoby. Už vyššie v texte sme uviedli, že vzdelávanie dospelých osôb má odlišné zákonitosti a špecifický priebeh v porovnaní so vzdelávaním detí a mládeže, a preto nie je možné jednoducho aplikovať overené pedagogické postupy (metodiku) vo vzdelávaní takej špecifickej cieľovej skupiny, akou sú dospelé odsúdené osoby. Z toho dôvodu sme sa rozhodli vytvoriť v rámci NP ŠNN, aj s prihliadnutím na fakt, že na knižnom trhu nie je dostupná učebnica „šlabikár“ pre dospelú populáciu, motivačnú učebnicu, tzv. Väzenský šlabikár pre dospelé odsúdené osoby. V rámci metodiky bola vytvorená učebnica, ktorá vychádza z metodiky pre špeciálne základné školy. Obsahuje písmená – grafémy v tlačenej aj písanej verzii (vtipné príbehy k jednotlivým písmenám), témy úloh sú vytvorené tak, aby zaujali dospelú odsúdenú osobu svojím spracovaním a blízkymi tematickými okruhmi, ktorým má možnosť odsúdená osoba porozumieť.

2. Vzdelávanie personálu v projekte ŠNN

K naplneniu hlavného cieľa NP ŠNN je nevyhnutné disponovať odborne erudovaným personálom, ktorý poskytne odsúdeným komplexné intervencie vedúce k zmene ich osobnosti a životného štýlu, ktorý bude po ich prepustení spoločensky akceptovateľný. Je však nutné si uvedomiť, že aj erudovaný personál musí kráčať v intenciách celoživotného vzdelávania a osvojovať si nové vedomosti a zručnosti. O to

A a A a á Á á á

-PÁN SUDCA, PRISAĤÁM, JA SOM TO AUTO UKRADOL PROTI SVOJEJ VÓLI.
-TO JE V PORIADKU, SEDIETĚ BUDETE TIETĚ PROTI SVOJEJ VÓLI!

AUTO

ALIMENTY
AMNISTIA
ALIBI
ADVOKÁT

ANANÁS

viac to platí v takom náročnom prostredí, akým je výkon trestu odňatia slobody.

Nastavenie požiadaviek pre minimálne štandardy vzdelávania odborného personálu výstupných oddielov (VODD) je jedným zo základných výstupov projektu. Kontinuálne vzdelávanie prebieha počas realizácie celého projektu na báze pravidelných stretnutí formou školení, seminárov či tréningov. Ich cieľom je nielen prehľbovanie existujúcich poznatkov a zručností, ale aj výmena príkladov dobrej praxe z VODD.

Aj realizácia školení bola poznačená opatreniami súvisiacimi s COVID-19. Plánované školenia boli z dôvodu prijatých protipandemických opatrení zrušené. Operatívne sme museli reagovať na aktuálnu situáciu. Školenia boli riešené online formou prostredníctvom aplikácie Webex. Čo nás však veľmi mrzí, je fakt, že niektoré plánované školenia založené na zážitkových formách sa neuskutočnili a nebolo možné ich zrealizovať ani online formou.

Vzdelávanie odborného personálu korešpondovalo s ich aktuálnymi potrebami a požiadavkami a bolo realizované pred spustením jednotlivých aktivít do praxe. Nastavenie systémového vzdelávania odborného personálu v rámci národného projektu Šanca na návrat je podkladom k spracovaniu Minimálnych štandardov vzdelávacieho programu pre personál pracujúci vo výstupných oddieloch.

Vzdelávacie potreby na získanie odborných zručností a kompetencií boli mapované v komunikácii s odborným personálom, ktorému bol vytvorený dostatočný priestor na vyjadrenie požiadaviek v oblasti vzdelávania. Pravidelný osobný kontakt formou metodických návštev, školení a online stretnutí v období protipandemických opatrení dávali základ pre naplnenie vzdelávacích cieľov. Tematickú oblasť vzdelávacích aktivít sme mapovali aj stručným dotazníkom zaslaným personálu VODD na vyplnenie a v texte nižšie publikujeme čiastkové výsledky.

Postupnosť tematických oblastí vzdelávania bola do programu zapracovaná v kontexte implementácie jednotlivých aktivít do praxe v súlade s časovou osou NP ŠNN.

V I. fáze vzdelávania sme pozornosť v procese zaobchádzania s odsúdenými zamerali na implementáciu informačno-poradenských služieb, kde bol dôraz kladený najmä na:

a) elimináciu rizikových faktorov, posilňovanie protektívnych faktorov recidívy trestnej činnosti (napr. zamestnanie, bývanie, rodinné vzťahy, zvládanie záťažových situácií a i.), ktoré zároveň odsúdenému pomôžu predvídať vznik problémov pri jeho návrate do občianskeho života (napr. modelové situácie týkajúce sa rôznych tém/problémov, ktoré odsúdená osoba rieši po prepustení) a sú v súlade s princípom restoratívnej justície (obnova trestným činom narušeného sociálneho prostredia),

b) získanie potrebných praktických informácií a dokumentov týkajúcich sa rôznych administratívnych postupov v súlade s aktuálne platnou legislatívou (napr. riešenie resocializačného príspevku, vybavenie dokladov a i.).

V II. fáze vzdelávania sme sa sústredili na realizáciu Základného resocializačného a výchovného vzdelávacieho programu (ZRaVVP), ktorý pozostáva zo siedmich modulov. K vybraným modulom ZRaVVP sme pripravili aj tematické zameranie vzdelávania, ktorému dominovali zážitkové formy:

1. Právne aspekty.
2. Závislosti.
3. Finančná gramotnosť.
4. Prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti.

Vychádzajúc z aplikačnej praxe a podnetov od pracovníkov NP ŠNN bola do programu vzdelávania vložená aj požiadavka, ktorá smerovala k procesu zaobchádzania s odsúdenými a ich motivácii k spolupráci vo VODD a po ukončení výkonu trestu. Vzdelávanie pracovníkov aj v tomto smere bolo neodkladné. Riešiteľský tím hľadal možnosti poskytnutia kvalitného vzdelávania v téme Motivačné rozhovory. Podarilo sa nám zabezpečiť vzdelávanie prostredníctvom erudovaného lektora Jana Sou-

kupa.

Primeraná pozornosť vzdelávania bola venovaná aj zabezpečeniu lektorských činností pri pilotnom overovaní špecializovaných resocializačných a výchovných programov a lektorských činností modulárnych kurzov.

V rámci workshopov sme riešili otázky súvisiace napríklad s:

- vedením modulárnych kurzov,
- vedením pilotných overovaní špecializovaných resocializačných a výchovných vzdelávacích programov,
- metodickým usmernením a pod.

Po zrealizovaní doterajších blokov vzdelávania a jedného uceleného výcviku v motivačných rozhovoroch sme zrealizovali prieskum týkajúci sa prioritizácie tematických okruhov a plánovania ďalších vzdelávacích blokov prostredníctvom zostavenia a distribúcie elektronického dotazníka. Cieľom dotazníka bolo identifikovať prioritu v nasledovných tematických oblastiach:

- Vedenie skupín,
- Motivačné rozhovory,
- Prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti,
- Finančná gramotnosť,
- Závislosti,
- Rodina a vzťahy odsúdených osôb,
- Zamestnanosť,
- Právne aspekty,
- Štátne sociálne dávky.

Dotazníky boli vyplnené vo všetkých zapojených partnerských ústavoch, do prieskumu sme neoslovili len nových pracovníkov v projekte ŠNN, ktorí sa nezapojili do vzdelávacích aktivít súvisiacich s realizáciou projektu od začiatku riešenia. Elektronický dotazník bol distribuovaný prostredníctvom linku na priame vyplnenie, ktorý dostali respondenti priamo na svoju pracovnú emailovú adresu. Dotazník bol otvorený od 12. júla 2021 do 15. augusta 2021. Vzhľadom na dovolenkové obdobie bol následne termín predĺžený do 30. augusta 2021. Zo zrealizovaného prieskumu uvádzame čiastkové výsledky:

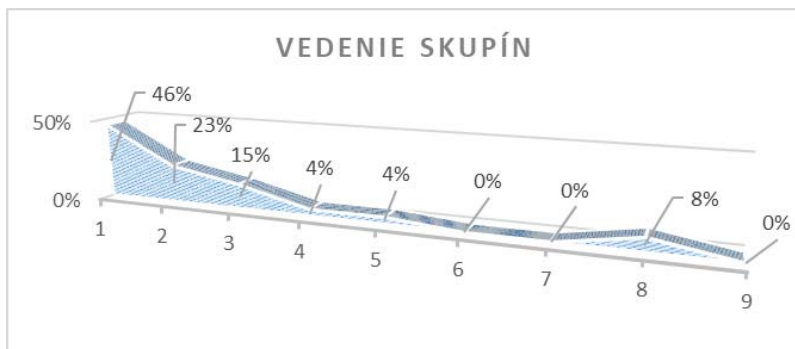
Na základe prieskumu sme identifikovali prioritu v jednotlivých oblastiach dôležitých pre výkon povolania a zvyšovanie odborných kompetencií a zameranie vzdelávania pracovníkov v NP ŠNN. Prioritu v jednotlivých oblastiach mali pracovníci určiť na škále 1 – 9, pričom priorita 1 = najvyššia priorita a priorita 9 = najnižšia priorita. Priorita 1 bola uvedená v najvyššej početnosti v troch vzdelávacích tematických oblastiach – Vedenie skupín, Motivačné rozhovory a Prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti. V texte nižšie uvádzame prehľad aj s grafickým spracovaním.

Tematická oblasť Vedenie skupín mala uvedenú prioritu 1 až v 46 %. Priority v tejto oblasti uvádzame v prehľadnom Grafe 1.

Tematickou oblasťou, ktorá mala identifikovanú Prioritu 1 ako druhú najvyššiu v poradí, bola oblasť Motivačné rozhovory, kde 35 % pracovníkov pridelo Prioritu 1. Priority v tejto oblasti uvádzame v prehľadnom Grafe 2. Motivačné rozhovory ako ucelený výcvik boli už zrealizované, účastníci získali certifikát. Táto oblasť teda nebude predmetom vzdelávania v poslednom roku riešenia projektu. Plánujeme však tzv. návraty k tejto téme vzhľadom na fakt, že pri vedení motivačných rozhovorov ide o nadobudnutie kompetencie, ktorá vzniká až pri opakovanom používaní.

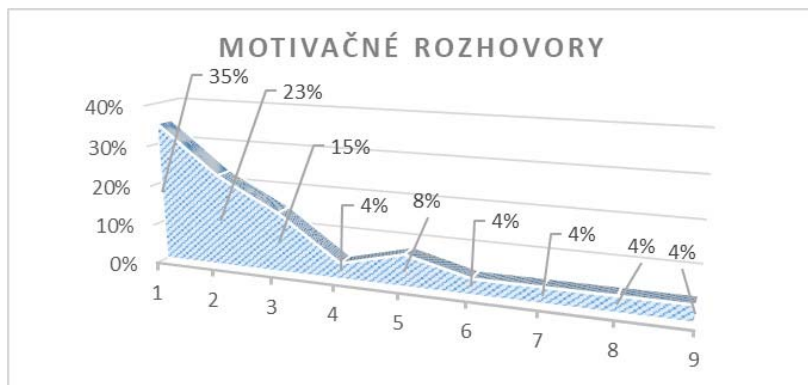
V tematickej oblasti Prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti bola Priorita 1 (najvyššia priorita) ur-

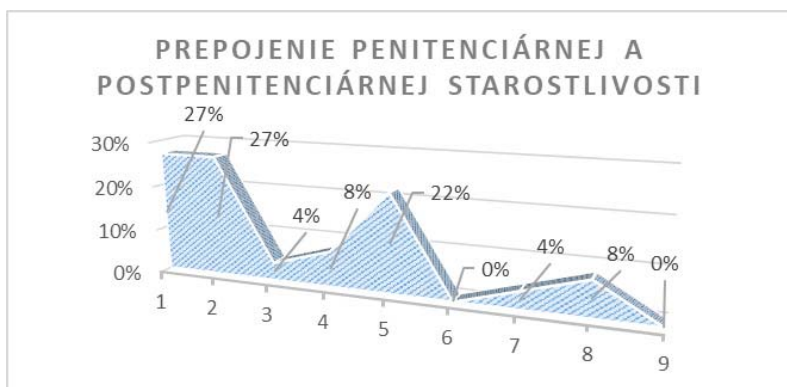
Graf 1: Určenie priority v tematickej oblasti Vedenie skupín.

Priorita 1: 46 %	Priorita 6: 0 %
Priorita 2: 23 %	Priorita 7: 0 %
Priorita 3: 15 %	Priorita 8: 8 %
Priorita 4: 4 %	Priorita 9: 0 %
Priorita 5: 4 %	

Graf 2: Určenie priority v tematickej oblasti Motivačné rozhovory.

Priorita 1: 35 %	Priorita 6: 4 %
Priorita 2: 23 %	Priorita 7: 4 %
Priorita 3: 14 %	Priorita 8: 4 %
Priorita 4: 4 %	Priorita 9: 4 %
Priorita 5: 8 %	

Graf 3: Určenie priority v tematickej oblasti Prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti.

Priorita 1: 27 %	Priorita 6: 0 %
Priorita 2: 27 %	Priorita 7: 4 %
Priorita 3: 4 %	Priorita 8: 8 %
Priorita 4: 8 %	Priorita 9: 0 %
Priorita 5: 22 %	

čená 27 % pracovníkmi. Prehľadné spracovanie uvádzame v Grafe 3. Tento tematický okruh bude predmetom vzdelávania pracovníkov v poslednom roku riešenia projektu. Prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti je témou aj vzhľadom na resocializačnú prognózu odsúdenej osoby.

Na základe výsledkov dotazníkového prieskumu tiež pracovníci NP ŠNN mali možnosť navrhnúť vlastné vzdelávacie témy, ktoré vnímajú ako potrebné pre výkon svojho povolania. Uvádzame výber z uvedených:

- moderné technológie (napr. práca s interaktívnou tabuľou),
- riešenie konfliktov,
- práca s klientom v odpore,
- systematická práca s postojom k trestnej činnosti.

Výber tematických celkov nebol náhodný, ale reflektoval vzdelávacie potreby, ktoré boli v procese implementácie jednotlivých podaktivít NP ŠNN identifikované. Výsledky prieskumu tento výber potvrdili, nakoľko najvyššiu prioritu

pracovníci NP ŠNN identifikovali v oblastiach, ktorým bola, resp. je plánovaná najvyššia časová dotácia vo vzdelávaní.

Vzdelávanie v oboch líniách – zamerané na odsúdené osoby aj na pracovníkov – je neoddeliteľnou súčasťou projektu vzhľadom na potrebu celoživotného vzdelávania a zvyšovania osobných a odborných kompetencií. Aktualizácia vzdelávacích potrieb rešpektujúca požiadavky pracovníkov ŠNN je súčasťou tvorby plánu ďalších vzdelávacích aktivít tak, aby proces vzdelávania bol efektívny a rešpektoval podmienky tohto špecifického prostredia.

**Zuzana Valentovičová, Zuzana Fábry Lucká
a Ľudmila Vráblová, GR ZVJS**

PILOTNÉ OVEROVANIE ŠPECIALIZOVANÝCH RESOCIALIZAČNÝCH A VÝCHOVNÝCH VZDELÁVACÍCH PROGRAMOV

Od roku 2018 sa národný projekt Šanca na návrat (NP ŠNN), ktorého prijímateľom je Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, snaží u osôb vo výkone trestu odňatia slobody znížiť riziká sociálneho vylúčenia a zvýšiť ich kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce. Jedným zo základných nástrojov, ako tento cieľ dosiahnuť, sú resocializačné výchovné a vzdelávacie programy (RaVVP), ktoré tvoria samostatnú aktivitu NP ŠNN. Cieľom uvedenej aktivity je „zavedenie štandardizovaných RaVVP vedúcich k získaniu, obnove alebo posilneniu kľúčových kompetencií potrebných k sociálnemu začleneniu a predchádzaniu recidívy“. Spomenuté programy sa delia na Základný resocializačný a výchovný vzdelávacie program (ZRaVVP) a špecializované resocializačné a výchovné vzdelávacie programy (ŠRaVVP).

ZRaVVP sa realizuje vo výstupných oddieloch desiatich partnerských ústavov a jeho charakter je informatívno-preventívny, poskytuje teda odsúdeným osobám základné informácie o témach, ktoré tvoria jeho moduly: Sociálna komunikácia, Sebapoznanie, Zamestnanosť, Právne aspekty, Finančná gramotnosť, Závislosť, Rodinné vzťahy. Jeho celkový rozsah je 56 – 72 hodín a každý modul tvorí najmenej osem hodín. ZRaVVP metódami zážitkového učenia skupinovú formou realizuje personál NP ŠNN, ide o príslušníkov zboru (sociálny pracovník a psychológ) a sociálneho kurátora metodika. ZRaVVP sa riadi štandardmi, ktoré vypracovali odborní pracovníci generálneho riaditeľstva, rovnako ako manuál k jeho realizácii.

V tomto príspevku sa budeme venovať hlavne druhej skupine programov, a to ŠRaVVP, ktoré majú hĺbkový charakter a detailne sa zameriavajú na špecifické témy vychádzajúce z rizikových faktorov a potrieb ovplyvňujúcich recidívu páchania trestnej činnosti. Na základe rizík a potrieb sú odsúdeným osobám aj indikované. Konkrétne ide o ŠRaVVP:

1. Reštart (zameraný na tému závislosti).
2. Rodina a vzťahy.
3. Život v komunite (zameraný na segregované komunity).
4. Finančná gramotnosť.
5. Zamestnanosť.
6. Rozdielnosť nás spája (zameraný na radikalizáciu a extrémizmus).
7. Druhá šanca (zameraný na násilie v partnerských vzťahoch).
8. Chcem sa zmeniť (zameraný na skupinu mladistvých odsúdených).
9. Šanca pre psie oči (zameraný na rozvoj osobnosti odsúdeného prostredníctvom socializácie psa).

V NP ŠNN sme sa zaviazali vytvoriť minimálne štandardy kvality a obsahovú štruktúru ŠRaVVP a následne ich pilotne overiť v penitenciárnej praxi.

Štandardy ŠRaVVP predstavujú základný dokument, ktorý

upravuje a stanovuje názov, cieľ, cieľovú skupinu, tematické zameranie, obsah, formu, rozsah, minimálny a maximálny počet členov skupiny, indikácie zaradenia, kontraindikácie pri zaradení a realizácii, štruktúru, pedagogické metódy, vyučovací jazyk, organizačnú formu, dĺžku trvania, počet lektorov, materiálne a technické zabezpečenie, miesto realizácie, spôsob ukončenia, spätnú väzbu účastníkov, evidenčný hárok a personálne zabezpečenie (kvalifikačné predpoklady) ŠRaVVP.

Na obsahovej štruktúre jednotlivých programov sa podieľali mikrotímy zostavené z odborníkov penitenciárnej a postpenitenciárnej praxe, ako aj odborníkov na konkrétne témy z akademického prostredia. Obsahovú štruktúru tvoria hlavne zážitkové aktivity zamerané na konkrétne oblasti stanovených tém. S cieľom čo najkvalitnejšieho spracovania bol každý ŠRaVVP po jeho spracovaní postúpený na externé pripomienkové konanie tímu profesorov.

Implementácii novým inovatívnym systémovým opatreniam musia logicky predchádzať pilotné overovania, ktoré v praxi overia ich účinnosť. Teoretický predpoklad vo forme spracovaného ŠRaVVP sa potvrdí alebo vyvráti až po jeho pilotnom overení. Vzhľadom na to bola po schválení štandardov a konkrétnych ŠRaVVP Riadiacim výborom NP ŠNN v konkrétnych partnerských ústavoch spustená fáza pilotného overovania (testovania) jednotlivých programov v praxi.

Na lektorskom zabezpečení pilotného overovania sa podieľali tak príslušníci zboru, ako aj odborníci z externého prostredia spĺňajúci kvalifikačné kritériá. ŠRaVVP boli realizované prevažne skupinovú formou, kde skupinu tvorilo spravidla šesť až 15 účastníkov – odsúdených osôb – ktorým bol daný ŠRaVVP indikovaný na základe ich potrieb a rizík. Účastníkmi boli odsúdení z rôznych oddielov.

Príprava pilotného overovania ŠRaVVP

Samotné pilotné overovanie vyžaduje detailnú prípravu, ktorá pozostáva z viacerých činností a aktivít. Vo februári 2020 sa v Liečebno-rehabilitačnom stredisku zboru Omšenie uskutočnil odborný seminár, cieľom ktorého bolo oboznámiť odbornú verejnosť s pripravovanými ŠRaVVP, ako aj kvalifikačnými predpokladmi na pozície lektorov. Po seminári sme spustili kampaň na nábor lektorov prostredníctvom sociálnych sietí zboru, webového sídla NP ŠNN, ako aj priamym oslovaním organizácií a odborníkov. Do informovania verejnosti sa zapojil aj hlavný partner projektu, a to Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny.

Výber a školenie lektorov

O lektorskú pozíciu prejavilo záujem viac ako 100 osôb z rôzneho prostredia (ústavy, akademická obec, mimovládne organizácie, komerčná sféra a pod.). Po dôkladnej formálnej kontrole sme zistili, že väčšina zo záujemcov nespĺňa stanovené

kvalifikačné kritériá (najmä v oblasti praxe a akreditovaných výcvikov). Tieto splnilo viac ako 40 záujemcov, s ktorými sme uskutočnili individuálne výberové pohovory (osobnou aj online formou). Naším cieľom bolo kontrahovať pre každý ústav, kde sme plánovali otvoriť ŠRaVVP, štyroch lektorov, ktorí sa budú strieďať vo dvojiciach. Štvorica vybraných lektorov absolvovala úvodné školenie, ktoré sa skladalo z odbornej a administratívnej časti. Na školení boli lektori oboznámení s programom, jeho štandardmi a administratívou sprevádzajúcou proces pilotného overovania. Za dôležité považujeme spomenúť hodinovú mzdu pre lektorov, ktorá pre mnohých odborníkov nepôsobila motivačne a napokon z tohto dôvodu niekoľko z nich neprejavilo záujem o spoluprácu. Táto skutočnosť môže byť vnímaná z dvoch uhlov pohľadu: 1. Do overovania sa zapojili nadšenci, ktorí sa povzniesli nad finančné ohodnotenie. 2. Prišli sme o mnoho kvalitných odborníkov, ktorých sme neboli schopní adekvátne finančne ohodnotiť. Pre potreby pilotného overovania sme sa mohli spoľahnúť na prvú verziu, avšak z dlhodobého hľadiska udržateľnosti so zameraním na kvalitu bude nutné sa k otázke finančného ohodnotenia vrátiť. Aj z tohto dôvodu sme niektoré ŠRaVVP realizovali len s tromi lektormi. Napriek uvedenému sa nám podarilo získať pre účel pilotného overovania kvalitných odborníkov, ktorí majú veľkú zásluhu na dosiahnutých výsledkoch.

Výber odsúdených – účastníkov

Výber odsúdených do ŠRaVVP bol založený na vytvorení zoznamu v období pred spustením ŠRaVVP v príslušnom partnerskom ústave. Všetky ŠRaVVP majú spracovanú cieľovú skupinu a kontraindikácie pre zaradenie do programu. Každá skupina bola zložená z 15 účastníkov. Zoznamy odsúdených boli s poukazom na rozsah ŠRaVVP vytvorené zo všeobecnej populácie odsúdených tak, aby bol predpoklad, že stihnú program riadne ukončiť. V priebehu aj po skončení programu boli niektorí odsúdení podľa ubytovacích kapacít umiestňovaní do výstupného oddielu. Základným kritériom výberu bolo stanovenie potrieb a rizík odsúdených (výsledky HRSZ, resp. CRA/CRA-RU), ale aj lehota k podmienenému prepusteniu a

určený koniec trestu. Náročnosť výberu účastníkov bola podčiarknutá celospoločenskou situáciou spôsobenou pandemiou COVID-19, ktorá výrazne ovplyvňovala aj spustenie pilotného overovania. Z uvedeného dôvodu bolo nevyhnutné zoznamy odsúdených pre jednotlivé programy viackrát aktualizovať. Samotný výber spočíval v dôkladnom študovaní osobnej karty odsúdeného, bazálnym dokumentom pre všetky programy bolo psychologické vyšetrenie. Vytvorené zoznamy odsúdených sme konzultovali s partnerskými ústavmi a následne vytvorili finálny zoznam účastníkov konkrétneho ŠRaVVP. Nasledovalo metodické usmernenie pre pedagógov príslušných ústavov, aby bol každému odsúdenému zaradenému do ŠRaVVP aktualizovaný Program zaobchádzania v bode a) edukácia. Účasť v programe bola zahrnutá aj v osobnej karte odsúdeného v časti Ďalšie záznamy → Iné záznamy. Pedagógovia boli tiež usmernení v smere spracovania hodnotení na odsúdeného – uviesť informáciu o absolvovaní ŠRaVVP v prípade spracovania hodnotenia na podmienkové prepustenie a podobne, rovnako boli informovaní, že v priebehu alebo po ukončení pilotného overovania je možné udeliť odsúdenému disciplinárnu odmenu na základe jeho prístupu a účasti v programe.

Komunikácia s vedením partnerských ústavov

ŠRaVVP sú novinkou nielen pre tvorcov, lektorov a účastníkov, ale aj pre vedenie a personál ústavov. Z tohto dôvodu sme uskutočnili online pracovné stretnutia s vedením jednotlivých ústavov, na ktorých sme predstavili cieľ a obsahové zameranie plánovaného programu, ako aj návrh jeho organizačného zabezpečenia (čas, miesto, účasť pracovne zaradených odsúdených, dohľad referenta režimu a pod.). Následne (po výbere odsúdených aj lektorov) sme sa s vedením ústavu stretli aj osobne a „dodali“ posledné detaily, vyriešili prípadné problémy a náročné situácie. Posledné stretnutie s vedením pred spustením pilotného overovania prebiehalo za účasti lektorov, ktorých sme vedeniu predstavili a diskutovali

o praktických otázkach finálnej podoby overovania programu. Všetky tieto činnosti boli dôležité hlavne z dôvodu, že lektori z externého prostredia sa na štyri až šesť mesiacov stávali personálnou súčasťou ústavu, ktorá sa podieľala na zaobchádzaní s odsúdenými prostredníctvom inovatívnej aktivity. Zo strany vedenia jednotlivých ústavov došlo k aktívnej súčinnosti, v niektorých prípadoch dokonca k nadšenému prístupu. Aj prvotný problém so zamestnanosťou odsúdených a ich účasťou v programe sa na základe diskusie s vedením jednotlivých ústavov a hľadania riešiteľnej alternatívy podarilo zosúladiť. Nebolo našim cieľom, aby boli odsúdení vyradení z práce. Naopak, potrebovali sme pilotne overiť v programe aj pracovne zaradených odsúdených a ich možnosti. Týmito činnosťami sa, samozrejme, naša spolupráca s vedením neskončila, pravidelne sme ho informovali o rozvrhu ŠRaVVP na nasledujúci mesiac, flexibilne sme riešili vzniknuté problémy od nečakaného úrazu lektorky cez pandemické „pauzy“ až po zapožičanie súkromných reproduktorov od pána riaditeľa.

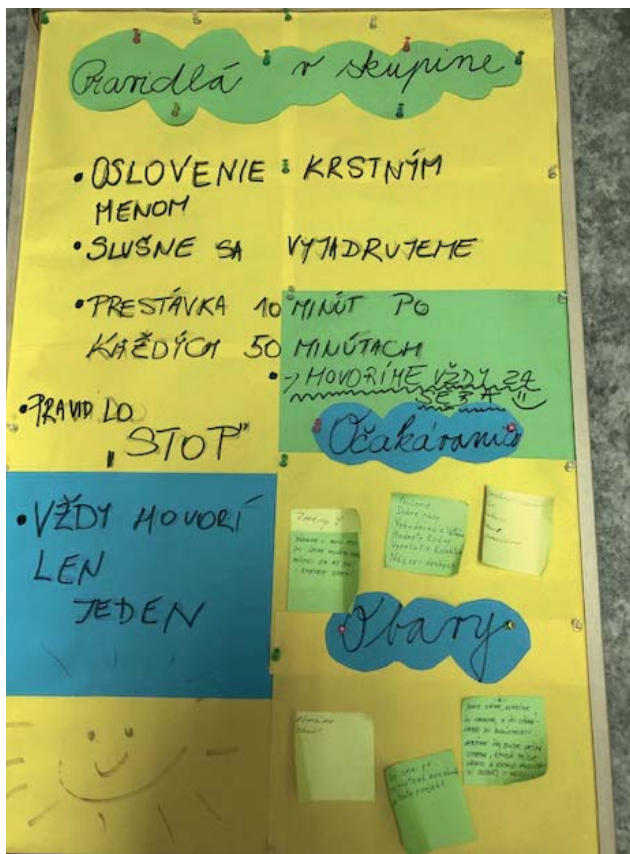
Motivačný rozhovor s účastníkmi a predstavenie lektorov

Zoznam účastníkov sme vopred konzultovali s príslušníkmi zboru v danom ústave, ktorí sa podieľajú na zaobchádzaní s vybranými odsúdenými. Títo, ak to bolo možné, zrealizovali krátke informačné rozhovory s vybranými odsúdenými. Následne sme sa s danou skupinou odsúdených stretli aj my (zástupcovia odborného tímu NP ŠNN) z dôvodu skupinového motivačného rozhovoru. Predstavili sme im ciele a témy programu a poprosili ich o aktívnu spoluprácu, ktorá je pre výsledky pilotného overovania veľmi dôležitá. Ich motivácia k spolupráci bola dominantnou témou. Pri ďalšom stretnutí sme účastníkov zoznámili už aj s lektormi, s ktorými sa najbližšie mesiace mali pravidelne stretávať. Zároveň sme lektorom administratívne zabezpečili vstup, poučenie a ostatné náležitosti hladkého priebehu. Motivácia odsúdených je veľmi dôležitou súčasťou, ktorá definuje ich nastavenie pre ďalšie fázy, preto je dôležité venovať jej dostatok času a pozornosti najmä v úvodných fázach.

Realizácia ŠRaVVP

Absolvovaním všetkých prípravných činností sme v júni 2020 začali s realizáciou pilotného overovania ŠRaVVP. V každej skupine bolo na začiatku zaradených 15 odsúdených, čo je najvyšší možný počet účastníkov z pohľadu vytvorenia a zachovania skupinovej dynamiky. Predpokladali sme (a predpoklady sa vo väčšine prípadov naplnili), že ŠRaVVP ukončí z rôznych (väčšinou objektívnych) dôvodov menší počet účastníkov. Medzi najčastejšie dôvody patrila eskorta do iného ústavu, podmienkové prepustenie a podobne. Napriek tomu v každej skupine program ukončilo v priemere 12 účastníkov. Realizácia pilotného overovania bola v rozpätí troch až šiestich mesiacov v hodinovej dotácii 65 – 300 hodín. Program sa realizoval spravidla trikrát za týždeň v rozsahu troch hodín. Keďže každá skupina účastníkov má iné potreby a dynamiku, dôležitou kompetenciou lektorov bola flexibilita a kreativita.

Počas realizácie programov sme boli v pravidelnom kontakte s lektormi, ktorí nám každý mesiac zasielali časový plán na nasledujúci mesiac, záznamový hárok zrealizovaných intervencií a komplexné priebežné hodnotenie. Okrem toho sme sa cca v polovici programu stretli aj online na priebežnom hodnotení, ktoré bolo zamerané na priebeh pilotného overovania, otázky a diskusiu a riešenie prípadných problémov. Jedným z najvýraznejších problémov takmer všetkých ústavov (okrem ústavu Hrnčiarovce nad Parnou) sú priestorové možnosti.

Ústavy nedisponujú dostatočným vhodným priestorovým zabezpečením na vzdelávacie a resocializačné skupinové aktivity. Mnohé programy sa pilotne overovali v zasadačkách oddelení výkonu trestu, kaplnke, návštevných miestnosti a podobne. Preto nebolo možné pilotne overovať v jednotlivých ústavoch dva alebo viac ŠRaVVP súčasne. Každý ústav bol vybavený pre účel realizácie ŠRaVVP materiálnym a technickým zabezpečením (notebook, dataprojektor, spotrebný kancelársky materiál a spotrebný materiál rôzneho druhu určený na kreatívne techniky).

Jednotlivé ŠRaVVP lektori s účastníkmi ukončili záverečnou aktivitou (ktorá je ku každému programu zvlášť definovaná v štandardoch) a odovzdaním potvrdenia o absolvovaní. Posledné stretnutie sa nieslo v neformálnom duchu, zamerané bolo hlavne na sumarizáciu a výsledné dojmy účastníkov.

Ukončenie ŠRaVVP

Po tom, ako lektori ukončili posledné stretnutie so skupinou odsúdených, nasledovala fáza sumarizácie spätných väzieb (použili sme metódu 360-stupňovej spätnej väzby). Opäť sme navštívili ústav, v ktorom sa program overoval. S vedením ústavu sme diskutovali o ich pohľade, postrehoch, potrebách a podobne a následne sme získali spätnú väzbu aj od účastníkov osobným skupinovým rozhovorom, ako aj anonymným písomným dotazníkom, v ktorom sa nachádzali otázky, ako napr. „Čo sa Vám na programe najviac páčilo?“, „Keby ste mali čarovnú paličku a mohli na programe čokoľvek zmeniť, čo všetko by ste zmenili?“, „Ako ste boli spokojní s lektormi?“ a pod. V predchádzajúcich častiach sme spomenuli možnosť udelenia disciplinárnej odmeny zo strany príslušného pedagóga, táto väčšina účastníkov po ukončení ŠRaVVP udelená bola.

Po návšteve ústavu sme zrealizovali evaluačné online stretnutie so zástupcami NP ŠNN, tvorcami ŠRaVVP, ako aj lektormi. Cieľom stretnutia bolo podrobne zreflektovať všetky dôležité oblasti (obsah programu a aktivity, účastníci, lektori, organizačné zabezpečenie a pod.) a konsenzuálne návrhy na zmeny zapracovať do príslušných dokumentov.

Najčastejšie spätné väzby – návrhy na zlepšenie

Ako sme už uviedli, spätné väzby sme získavali priebežne každý mesiac od lektorov, flexibilne podľa potreby od vedenia ústavu a pri ukončení pilotného overovania od vedenia, lektorov aj účastníkov. V nasledovnej časti ponúkame tematicky zameraný sumár najčastejšie sa opakujúcich spätných väzieb.

LEKTORI – lektormi by mali byť odborníci z externého prostredia, nie príslušníci zboru, povinnou podmienkou pre lektorov by mala byť prax v práci so skupinou dospelých osôb, lektori by mali byť na začiatku ŠRaVVP viac oboznámení s pravidlami a podmienkami ústavného prostredia, je potrebné navýšiť finančnú odmenu pre lektorov a zahrnúť do nej aj čas na prípravu, zabezpečiť komunikačnú platformu medzi lektormi (napr. Cisco Webex) a zdieľaný priestor (forma úložiska) pre materiály a evidenciu, zabezpečiť komunikačnú platformu medzi lektormi a pedagógmi účastníkov (resp. iným pomáhajúcim personálom zboru), štyria lektori (dve striedajúce sa lektorské dvojice) je optimálny počet, pri poslednom stretnutí je žiaduca prítomnosť všetkých lektorov.

ČAS, TRVANIE a ROZSAH – tri hodiny realizácie ŠRaVVP trikrát za týždeň je maximum, ŠRaVVP by mal trvať minimálne štyri mesiace, je potrebné skrátiť celkovú hodinovú dotáciu na jednotlivé ŠRaVVP (najmä dopĺňujúce intervencie), ŠRaVVP „Finančná gramotnosť“ a „Zamestnanosť“ časovo orientovať smerom k výstupu účastníkov (pred koncom trestu), ostatné

je možné realizovať v skorších fázach výkonu trestu.

MATERIÁLNE a TECHNICKÉ VYBAVENIE – osvedčila sa krabica s rôznymi pomôckami na kreatívne techniky (papier, lepidlá, plastelína, farbičky, fixky...), notebook a dataprojektor by mali byť pre lektorov vždy k dispozícii, ako aj možnosť prinesť do ústavu USB (samozrejme s dodržaním všetkých bezpečnostných opatrení), zabezpečiť internetové pripojenie, interaktívnu tabuľu, notebook nielen pre lektorov, ale aj pre účastníkov (v ideálnom prípade notebooky pre všetkých účastníkov), reproduktory, flip chart stojan s papiermi a vhodnú miestnosť pre skupinovú aktivitu.

ÚČASTNÍCI – 15 účastníkov je maximum (10 – 12 je ideál), niektoré ŠRaVVP vyžadujú nižší počet účastníkov (Reštart, Chceme sa zmeniť), na začiatku detailne účastníkom vysvetliť, prečo sú práve oni zaradení v ŠRaVVP, viac sa zamerať na motiváciu účastníkov (na začiatku aj počas ŠRaVVP), ukončiť ŠRaVVP s potvrdením o absolvovaní, zabezpečiť pre účastníkov dlhší časový priestor medzi bežnými činnosťami a prítomnosťou v skupine.

OBSAH (materiál) – záväzný čas fixovať na tematickú oblasť, nie jednotlivé témy, pridať do materiálov viac aktivít, pridať do materiálov zoznam videí a filmov, pridať do úvodu každého programu čas – tému zameranú na zoznámenie, topenie ľadov, motiváciu a získanie dôvery.

ODPORÚČANIE – referenti režimu, ktorí dohliadajú na bezpečný priebeh ŠRaVVP, by mali byť mimo miestnosti, kde sa ŠRaVVP realizuje, nie priamo v nej.

Väčšinu spätných väzieb sme zapracovali ešte počas procesu pilotného overovania, niektoré návrhy sme zapracovali v záverečnej fáze a niektoré na svoje ukotvenie v systéme ešte len čakajú.

Pilotné overovanie ŠRaVVP prinieslo množstvo podnetov, ale hlavne zdôvodnenie potreby tohto druhu aktivít, ktoré by sa mali stať samozrejmom súčasťou systému podpory odsúdených osôb pri ich resocializácii.

Vyhodnotenie efektivity ŠRaVVP v pilotnom overovaní

Meranie efektivity ŠRaVVP a ZRaVVP sa realizuje prostredníctvom hodnotenia ich účastníkov v dvoch krokoch:

1. Hodnotenie vedomostnej úrovne alebo postojov (vedomostné testy, resp. kombinované dotazníky vyplňané odsúdenými).
2. Hodnotenie interpersonálnych a intrapersonálnych kompetencií a celkového progresu klienta (hodnotenie vypracované lektormi programov).

Hodnotenie realizujeme na začiatku programu (vstupné hodnotenie) a po skončení programu (výstupné hodnotenie). Efektivitu programu meriame porovnaním výsledkov vstupného a výstupného hodnotenia a zisťujeme, či došlo k zlepšeniu meraných vedomostí a kompetencií. Súčasťou výstupného hodnotenia je zhodnotenie celkového dosiahnutého progresu odsúdeného.

Pri niektorých programoch môže byť vyhodnotený rozdielny počet vedomostných testov (resp. dotazníkov) a hodnotení od lektorov. Tento rozdiel vzniká v prípade, že niektorí z účastníkov sú prepustení alebo vyradení z programu skôr, než absolvujú test, avšak lektori vypracujú aspoň ich hodnotenie v sledovaných oblastiach.

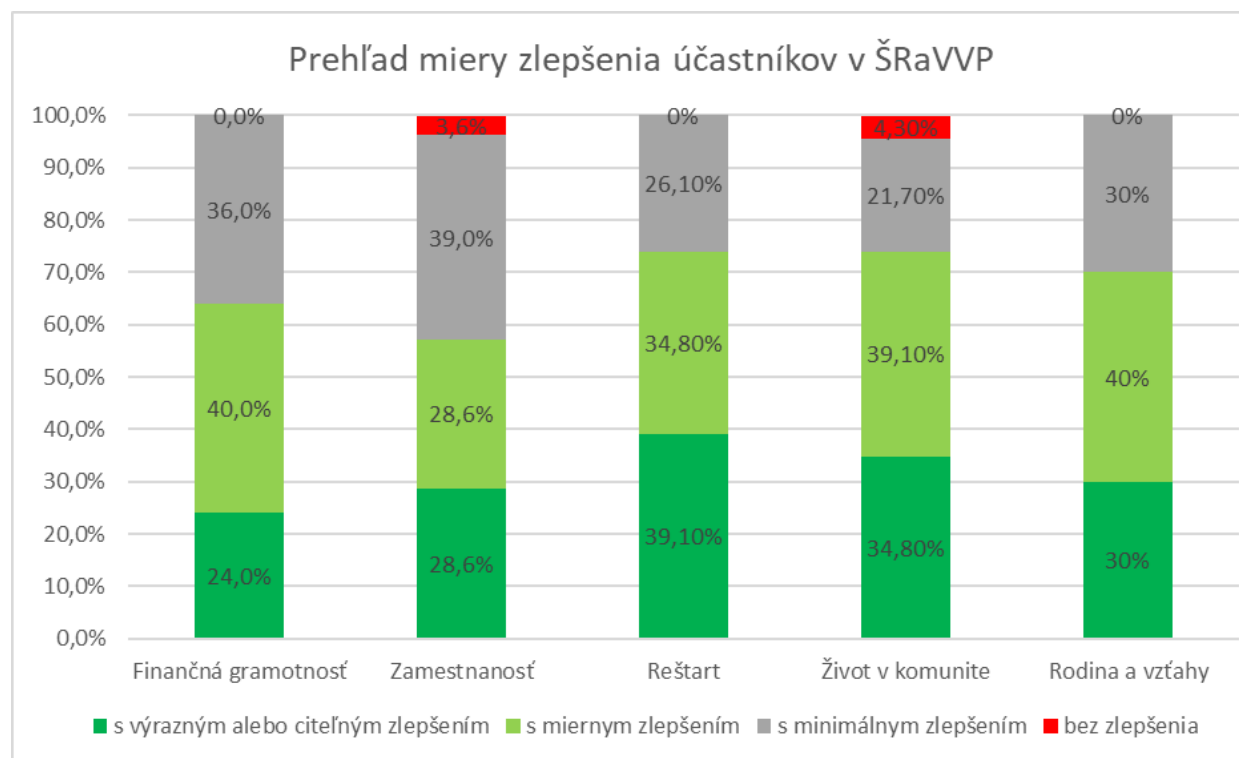
ŠRaVVP Finančná gramotnosť

Vstupné a výstupné hodnotenie účastníkov ŠRaVVP Finančná gramotnosť pozostáva z vedomostného testu a z hod-

Prehľad pilotne overených ŠRaVVP

Názov	Dĺžka trvania v mes.	Časový rozsah v hod.	ÚVTOS/ÚVTOS a ÚVV	Účastníci/absolventi	Pilotné overovanie
Reštart	6	300	Hrnčiarovce nad Parnou	15/12	06/2020 – 03/2021
Reštart	6	220	Leopoldov	15/11	05/2021 – 10/2021
Život v komunite	6	250	Nitra-Chrenová	15/10	08/2020 – 06/2021
Život v komunite	6	250	Košice-Šaca	15/14	05/2021 – 10/2021
Finančná gramotnosť	4	216	Želiezovce	15/10	05/2021 – 09/2021
Finančná gramotnosť	4	216	Košice mesto	15/11	05/2021 – 09/2021
Zamestnanosť	4	216	Sabinov	15/11	06/2021 – 09/2021
Zamestnanosť	4	216	Sučany	15/11	05/2021 – 08/2021
Rodina a vzťahy	4	216	Banská Bystrica-Kráľová	15/11	06/2021 – 09/2021
Šanca pre psie oči	2	180	Leopoldov	2/2	06/2020 – 12/2020
Šanca pre psie oči	3	180 + 33	Leopoldov	2/2	02/2021 – 05/2021
Šanca pre psie oči	5	180 + 33	Leopoldov	2/2	11/2021 – 03/2022
Chcem sa zmeniť	6	65	Sučany	8	02/2022 – 08/2022
Druhá šanca	6	150	Hrnčiarovce nad Parnou	10	03/2022 – 09/2022

Prehľad miery zlepšenia účastníkov v ŠRaVVP

notenia účastníkov lektormi na hodnotiacich škálach v tematických oblastiach ako manažment osobných financií, komunikácia s finančnými inštitúciami, plánovanie rodinného rozpočtu a finančných zdrojov, metódy platobného styku a podobne.

Vedomostné testy sme získali od 20 účastníkov programu. Po absolvovaní programu sa testové skóre u účastníkov zvýšilo v priemere o 20 % z celkového získateľného skóre.

Celkové hodnotenie vedomostí, zručností a kompetencií nadobudnutých v programe lektori po ukončení ŠRaVVP Finančná gramotnosť spracovali v pilotnom overovaní 25 účastníkom. Štvrtina z nich ukončila ŠRaVVP s výrazným alebo citeľným zlepšením, 40 % s miernym zlepšením. Ostatní účastníci ukončili program aspoň s miernym zlepšením, hodnotenie „bez zlepšenia“ nebolo udelené žiadnemu z účastníkov.

ŠRaVVP Zamestnanosť

Vstupné a výstupné hodnotenie účastníkov ŠRaVVP Zamestnanosť pozostáva z vedomostného testu a z hodnotenia účastníkov lektormi na hodnotiacich škálach v tematických oblastiach ako orientácia na trhu práce, rozvoj zručností pre uplatnenie na trhu práce, sebaaprezentácia, nezamestnanosť a sociálno-patologické javy, informačné systémy trhu práce a podobne.

Vedomostné testy sme získali od 19 účastníkov programu. Testové skóre sa po absolvovaní programu zvýšilo u účastníkov v priemere o 28 % z celkového získateľného skóre.

Celkové hodnotenie vedomostí, zručností a kompetencií nadobudnutých v ŠRaVVP lektori po ukončení programu spracovali v pilotnom overovaní 28 účastníkom. Výsledky tohto hodnotenia ukazujú značný progres a zlepšenie u významnej časti skupiny účastníkov programu podobne, ako tomu bolo v predchádzajúcom programe. Viac ako štvrtina účastníkov ukončila program s výrazným alebo citeľným zlepšením, rovnaký podiel pripadol účastníkom, ktorí program ukončili s miernym zlepšením. Minimálne zlepšenie zaznamenali lektori u 39 % účastníkov. Bez zlepšenia ukončilo program 3,6 % účastníkov.

ŠRaVVP Život v komunite

Vstupné a výstupné hodnotenie účastníkov ŠRaVVP Život v komunite pozostáva z dotazníka reflektujúceho postoje a vedomosti a z hodnotenia účastníkov lektormi na hodnotiacich škálach v tematických oblastiach ako domáce násilie, závislosti, prostitúcia, obchodovanie s ľuďmi, sekty, úžera, dôležitosť vzdelania, zdravia, zamestnania, vysporiadanie/legalizácia bývania a podobne.

Dotazníky zamerané na vedomosti a postoje sme získali

celkom od 22 účastníkov programu. Po absolvovaní programu sa u účastníkov zlepšilo bodové skóre v priemere o 11,6 % z celkového získateľného skóre.

Lektori v pilotnom overovaní programu spracovali záverečné hodnotenie progresu účastníkov celkom 23 osobám. Viac ako tretina účastníkov dosiahla výrazné alebo citeľné zlepšenie kompetencií, vedomostí a zručností rozvíjaných v rámci ŠRaVVP. S miernym zlepšením ukončilo program 39,1 % účastníkov. Pätina dosiahla aspoň minimálne zlepšenie, bez zlepšenia ukončilo program len 4,3 % účastníkov.

ŠRaVVP Reštart

Vstupné a výstupné hodnotenie účastníkov ŠRaVVP Reštart bolo po pilotnom overovaní spracované prostredníctvom hodnotiacich škál lektormi v tematických oblastiach ako intraperónálne schopnosti, komunikácia, motivácia k zmene životného štýlu, sebaapredanie, riešenie konfliktov, sociálne dôsledky závislosti, prevencia a zvládanie relapsu a podobne.

V pilotnom overovaní efektivity programu lektori spracovali záverečné hodnotenie progresu účastníkov celkom 23 osobám. Najväčší podiel účastníkov ukončil ŠRaVVP s výrazným alebo citeľným zlepšením (39,1 %). Viac ako tretina účastníkov dosiahla v programe mierne zlepšenie rozvíjaných zručností a kompetencií. Pätina dosiahla aspoň minimálne zlepšenie, ani jeden účastník neukončil program bez zlepšenia.

ŠRaVVP Rodina a vzťahy

V pilotnom overovaní efektivity programu máme aktuálne k dispozícii údaje len od desiatich účastníkov (vedomostné testy aj hodnotenia vypracované lektormi). Po absolvovaní programu sa u účastníkov zlepšilo testové skóre v priemere o 29,3 % z celkového získateľného skóre.

V hodnotení celkového progresu účastníkov, ktoré vypracovali lektori programu, bolo hodnotených 30 % účastníkov s výrazným alebo citeľným zlepšením, 40 % s miernym zlepšením a 30 % s minimálnym zlepšením. Nikto z účastníkov neukončil ŠRaVVP bez zlepšenia.

Prehľad miery zlepšenia účastníkov v jednotlivých ŠRaVVP

V grafe prinášame pre lepšiu orientáciu názorný prehľad textových údajov ku všetkým vyššie uvádzaným ŠRaVVP. V grafe je znázornená úroveň celkového dosiahnutého progresu účastníkov a percentuálny podiel pre každú dosiahnutú úroveň zlepšenia.

V závere pilotného overovania efektivity ŠRaVVP možno zhrnúť, že všetky dosiaľ zhodnotené programy boli účastníkmi absolvované úspešne a ich prínosom je zlepšenie celkového progresu odsúdených osôb v oblastiach, ktoré mali programy za cieľ rozvíjať. Výrazné alebo citeľné zlepšenie sledovaných oblastí zručností, schopností a vedomostí sa podarilo dosiahnuť účastníkom v rozpätí 24 – 39 % v závislosti od programu, ak vezmeme do úvahy ako úspech aj mierne zlepšenie, v každom zo sledovaných programov dosiahlo takýto pokrok viac než polovica, najviac tri štvrtiny účastníkov. V tomto príspevku sme ponúkli hodnotenie efektivity ŠRaVVP, o ktorých už máme k dispozícii potrebné údaje, hodnotenie efektivity ďalších ŠRaVVP sú v štádiu prípravy.

Zuzana Valentovičová, Lenka Kleskeň a Daniela Košecká, GR ZVJS

MLÁDEŽ NAD PRIEPASŤOU

Na jar tohto roku vyšla knižná novinka historičky Viktórie Rigovej *Mládež nad priepasťou* s podtitulom *Sociálna starostlivosť o (nielen) problémovú mládež na Slovensku v rokoch 1918 – 1945*. Monografia je už na prvý pohľad zaujímavá tým, že sa venuje problematike sociálnych dejín, ktorá je z pohľadu historickej vedy mladšou a náročnou historickou oblasťou. Čitateľa časopisu *Slovenské väzenstvo* iste zaujmú najmä časti knihy venujúce sa mladistvým kriminálnikom a ich prevýchove, a práve na tie sa v nasledujúcom texte zameriame.

Monografia je rozdelená do štyroch hlavných kapitol. Prvá s názvom *Sociálna starostlivosť o problémovú mládež v Československu (1918 – 1938)* sa venuje samotnému vývoju sociálnej starostlivosti. Tá má svoj pôvod v sociálnom a právnom konštrukte chudobinskej starostlivosti a jej základné delenie bolo na verejnoprávnu (štátnu) starostlivosť a súkromnoprávnu (dobrovoľnú) starostlivosť. V praxi sa prejavovala napríklad poskytovaním príspevkov chudobným ľuďom na výživu, oblečenie, bývanie, kurivo, či na zabezpečenie ďalších nevyhnutných potrieb. V minulosti bola charakteristická vysokou mierou nejednotnosti. Autorka v prvej kapitole ďalej približuje, ako bola chápaná sociálna politika, ako sa na mládeži odrazila prvá svetová vojna a kríza rodinného života. O problémovej mládeži sa v danom období písalo ako o úchyľnej, abnormálnej, zanedbanej či mravne chybnnej, pričom každé z týchto označení malo svoj odborný a neutrálny význam.

Práve skupine problémovej mládeže sa venuje druhá kapitola s názvom *Kriminálna mládež ako skupina problémovej mládeže a trestné súdnictvo nad ňou*. Medzi problémovú mládež, neposlušnú, túlajúcu sa a žobrajúcu patrila aj mládež, ktorá páchala trestnú činnosť. Správanie problémovej mládeže bolo a aj je ovplyvňované rôznymi faktormi od primárneho rodinného prostredia, výchovy, kolektívu až po celkovú politicko-spoločenskú a hospodársku situáciu v krajine. Už na začiatku 20. storočia prevládal názor, že človek sa zločincem nerodí, ale stáva sa ním pod vplyvom množstva príčin s rôznou intenzitou. Týmito príčinami mohli byť napr. nepriaznivé sociálne a rodinné pomery, negatívny vplyv okolia alebo zlý vplyv spôsobený trestným činom spáchaným na mladistvom.

Profesor trestného práva Jaroslav Kallab sa v roku 1914 vyjadril, že vzrastajúca „zpusťnosť a zločinnosť mládeže je sociálnym zlem“. Pri čítaní tohto a ďalších výrokov odborníkov z prvej polovice 20. storočia, ktorými autorka vhodne dopĺňa svoj odborný výklad, sa pozornému čitateľovi budú vynárať paralely aj s inými výrokmami, ktoré pripomínajú nikdy sa nekončiacie lamentovanie nad tým, aká skazená je mladá generácia v porovnaní s generáciou jej rodičov. Pravdou ale je, že prvá svetová vojna mala na celú vtedajšiu spoločnosť nepriaznivý vplyv. Dokazuje to aj povojnová zločinnosť mládeže. Tá bola dokonca

taká alarmujúca, že sa o nej hovorilo ako o probléme, ktorý ohrozuje budúcnosť národa. Počas vojny totiž prežili svoje detstvo deti, ktoré následne už ako mladiství v Československu dosiahli vek trestnej zodpovednosti. Ďalším faktorom zločinnosti boli hospodárske problémy. Sľubne vyzerajúci hospodársky rast, ktorý nastúpil po povojnovej hospodárskej kríze, prerušila v 30. rokoch 20. storočia Veľká hospodárska kríza. Tá bola sprevádzaná masívnou nezamestnanosťou a uvrhla mnohé rodiny do biedy. Vyskytovali sa dokonca prípady, keď sa chudobná mládež účelovo dopúšťala rôznych zločinov, aby sa vo väzení dostala k jedlu. Kriminalita mládeže bola výraznejšia v priemyselných a chudobných horských častiach Československej republiky, menej sa vyskytovala v poľnohospodárskych oblastiach. Na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi bol počet mladistvých odsúdených za zločin alebo priestupok niekoľkokrát vyšší ako pred vojnou v časoch monarchie. V prípade priestupkov išlo o päťnásobný nárast, v prípade zločinov o dvojnásobný. Štatisticky bola kriminalita mládeže najvyššia v roku 1922. Najrozšírenejším trestným činom mládeže boli priestupky proti majetku – najmä krádeže, často sa vyskytovalo aj ublíženie na zdraví a násilnosti. Z hľadiska pohlavia prevažovali muži.

Za kriminálne môžeme považovať len osoby trestnoprávne zodpovedné, pričom hlavné kritérium tu zohráva vek páchatela. Otázkou stanovenia veku mladistvých páchatelov sa zaoberal zák. čl. V/1878 uhorského Trestného zákonníka, pričom stanovil vek trestnej zodpovednosti mladistvých od 12 do 18 rokov. Následne novela Trestného zákonníka a Pravotného poriadku z roku 1908 položila základy špeciálnej úpravy trestného súdnictva nad mládežou. Reforma trestného súdnictva nad mladistvými bola v Uhorsku dovŕšená v roku 1913 zák. čl. VII/1913 o súde mladistvých. Tento zákon stanovil povinnosť zriadiť pri každej kráľovskej stolici osobitný súd pre mladistvé osoby. Na súdnom pojednávaní sa musel zúčastniť zákonný zástupca obvineného. Súdom mohol po procese dospieť k dvom záverom, a to vyniesť rozsudok (pokarhanie, odňatie slobody, peňažnú pokutu alebo oslobodenie), alebo rozhodnúť výrokom (výchovné opatrenie, alebo ak bolo trestné konanie zastavené). Trest mal byť chápaný ako ultimum remedium, teda ako posledné riešenie. Vo väčšine prípadov mali byť uprednostnené skôr ochranný dozor a ochranná výchova. Trestné súdnictvo nad mládežou bolo v uhorskom práve upravené rozsiahlejšie, ako tomu bolo v ostatných častiach monarchie, a teda Slovensko a Podkarpatská Rus vstupovali v tejto oblasti do Československa s vyspelejšou právnou úpravou, akú mali české krajiny.

K unifikácii platných právnych predpisov v rámci právne nehomogénneho Československa prišlo až prijatím zákona

č. 48/1931 Zb. z. a n. o trestnom súdnictve nad mládežou. Predmetný zákon bol platný aj v období slovenského štátu (1938 – 1945). Primárnou zásadou tohto zákona bol výchovný aspekt trestu a vytvorenie mechanizmov zodpovedajúcim modernému trestnému súdnictvu nad mládežou a podpora prevencie zločinnosti. Trestná zodpovednosť mladistvých sa posunula tak, ako je tomu aj v súčasnosti, od 14 do 18 rokov. Toto vekové rozhranie bolo prevzaté z francúzskeho práva a v niektorých právnych úpravách bolo označované ako vek pochybnej príčetnosti. Mladiství páchatelia do 14 rokov spadali pod právomoc poručníckych súdov. Od 14 rokov už patrili do kompetencie špeciálnych súdov pre mladistvých, ktorý mohol, ak uznal mladistvého za vinného, upustiť od jeho potrestania, odsúdiť ho na trest podmiennečne, alebo odsúdiť ho na trest nepodmiennečne. V platnosti zostala aj staršia možnosť peňažného trestu. Vo všetkých troch prípadoch mal súd možnosť nariadiť ochranný dozor alebo ochrannú výchovu. Najprísnejším trestom pre mladistvého odsúdeného bol trest odňatia slobody. Ak mala po takomto treste nasledovať ochranná výchova vo výchovnom ústave, mohol mladistvý aj celý trest stráviť v takejto inštitúcii, v danej dobe nazývanej ako výchovňa. Vo všeobecnosti mal sudca právo určiť výchovňu ako miesto výkonu trestu odňatia slobody. Trest dlhší ako šesť mesiacov sa vykonával v polepšovni, v ktorej boli mladiství väzni rozdelení do troch disciplinárnych skupín. Za polepšovňu mohlo byť určené aj samostatné oddelenie niektorej väznice. Na základe výnosu ministerstva spravodlivosti z roku 1931 sa trest odňatia slobody nad šesť mesiacov v prípade chlapcov vykonával v polepšovni v Mikulove na južnej Morave, v prípade dievčat v polepšovni v Litoměřiciach v severných Čechách. Trest od šesť týždňov do šiestich mesiacov sa vykonával v samostatných oddeleniach vybraných väzníc. Na území Slovenska išlo o väznicu Krajského súdu v Trenčíne, Rimavskej Soboty a Košiciach. Špeciálne, tzv. justičné oddelenie na vykonanie trestu odňatia slobody mladistvých sa umiestnilo aj v Komenského ústave v Košiciach a podriadilo sa správe riaditeľstva daného ústavu. Do tohto ústavu sa tak dostávali chlapci, ktorým bola buď nariadená ochranná ústavná výchova, alebo boli odsúdení na trest odňatia slobody. Kontrolu a dozor vo výchovni vykonával komisár, v polepšovni komisár spolu s dozornou radou. Komisár aj s dozornou radou bol menovaný na dobu štyroch rokov ministrom spravodlivosti. Komisárom sa mohol stať len sudca. Zákon stanovil, aby za zamestnancov polepšovne boli ustanovené len osoby, ktoré sa hodia na prácu v takomto prostredí svojou povahou a odborným vzdelaním. Zákon pamätal aj na prepustenú mládež. Úlohou riaditeľa (predstaveného) polepšovne bolo zabezpečiť, aby sa prepustený mladistvý vedel zaradiť späť do života.

V centre záujmu tretej kapitoly Sociálna starostlivosť o deti a mládež v Slovenskej republike (1939 – 1945) je obdobie slovenských dejín, ktoré poznačilo autoritatívne vedenie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, vazalstvo voči nacistickému Nemecku a prebiehajúca druhá svetová vojna. Kapitola obsahuje primárne charakterizáciu sociálnej a rodinnej politiky slovenského štátu pod taktovkou Hlinkovej slovenskej ľudovej strany ako štátostrany a rodiajacej sa slovenskej národnosocialistickej ideológie. Spomenúť možno, že Slovenská republika (1939 – 1945) nevytvorila ministerstvo sociálnej starostlivosti a verejnú ochranu mládeže presmerovala pod sociálny rezort ministerstva vnútra.

V poslednej kapitole Prevýchova problémovej mládeže na Slovensku na príklade Komenského ústavu v Košiciach a Štátneho výchovného ústavu v Ilave (Prípadová štúdia) autorka predstavuje dejiny jedného konkrétneho výchovného zariadenia.

Komenského ústav v Košiciach s kapacitou niekoľko sto miest bol jediným štátnym výchovným zariadením pre problémovú mládež sídliačim na Slovensku po celé medzivojnové obdobie. Dejiny ústavu siahajú ale hlbšie do histórie, pretože vznikol už v roku 1902, podľa niektorých archívnych materiálov až v roku 1903 (fakticky potom zanikol v roku 1952) a bol jedným zo štyroch takto profilovaných ústavov v Uhorsku. Výchovný ústav disponoval dvomi oddeleniami – justičným a oddelením sociálnej starostlivosti. Prijatím zákona č. 48/1931 pribudlo oddelenie mladistvých väzňov.

Prvá časť kapitoly mapuje vznik ústavu cez chaos a konsolidáciu po skončení prvej svetovej vojny až po jeho evakuáciu z Košíc v novembri 1938 po prvej Viedenskej arbitráži. Nasleduje opis obdobia do roku 1945, resp. do zániku ústavnej prevýchovy problémovej mládeže. Roky 1938 až 1945 boli pre ústav skutočne búrlivým obdobím. Po prechodnom období strávenom v Ružomberku sa nápravnovýchovné zariadenie ocitlo za múrmi ilavskej väznice. Nasledovalo rozbitie Česko-Slovenska a ďalšie komplikácie – vyradenie českých zamestnancov, nevhodné priestory ústavu i zlé prijatie zo strany Ilavčanov.

Denný harmonogram chovancov Komenského ústavu v Košiciach autorka vybadala v Archíve Zboru väzenskej a justičnej stráže v Leopoldove. Budiček bol o šiestej ráno. Po povinnej rannej hygiene a úprave lôžka nasledovali o pol siedmej raňajky. Práca v dielňach a záhrade sa začínala o siedmej, školské vyučovanie o ôsmej. Obed sa podával presne o dvanástej. Popoludňajšia práca v dielňach sa začínala o pol druhej a trvala do piatej, prípadne dlhšie. Večera sa podávala o pol šiestej. Následne sa mohli chovanci venovať hudbe a nehučnej zábave. Medzi siedmou a ôsmou večer bol čas vyhradený na povinné učenie. Potom nasledovala ešte voľná zábava v medziach slušnosti. Večierka bola o deviatej.

Čo sa týka zamestnancov ústavu, ich počet sa pohyboval okolo 100. Okrem riaditeľského postu existovali v ústave tieto funkcie: dvaja väzenskosprávni úradníci (zástupca riaditeľa a hlavný účtovník), duchovný správca (kňaz), administratívne a kancelárske sily, pedagogický riaditeľ, správca dielni, správca hospodárstva, lekár, učiteľia, dozorcovia, hlavný záhradník, pomocní záhradníci, kuchár.

Chovanci boli zaraďovaní do troch tried, a to na základe mesačného hodnotenia. Hodnotilo sa ich správanie, dodržiavanie hygieny, poriadok a usilovnosť pri práci. Novoprijatí chlapci automaticky patrili do II. triedy. Najposlušnejší chovanci boli zaraďovaní do I. triedy. Mali viacero výhod, napr. mohli v určenom čase voľne chodiť po ústavnom areáli a na raňajky dostávali mlieko alebo bielu kávu, v nedeľu ovocie. Listy mohli písať raz za 11 dní. Okrem toho mohli k narodeninám a Vianociam dostať pätkilogramový balík. Chovanci v II. triede mohli písať listy len raz do mesiaca a balík s hmotnosťou dvoch kilogramov mohli dostať len raz za rok. Chovanci v III. triede mohli napísať list len raz za šesť týždňov, nemohli dostávať balíky a zúčastňovať sa na voľnočasových aktivitách.

Podľa ústavného poriadku medzi odmeny patrila pochvala, poverenie funkciou (napr. dozorom v kolektíve), poverenie vybrať nejakú záležitosť mimo ústavu, udelenie mimoriadnej dovolenky (až na tri dni), knižná odmena alebo podmiennečne prepustenie. Medzi tresty patrilo pokarhanie, napomenutie, vylúčenie z hier alebo zo spoločného stravovania, strata výhod (napr. písania listov, návštev), vylúčenie z kolektívu, izolácia alebo preradenie chovanca do väzby. Tresty udeľoval vychovávateľ, izoláciu riaditeľ. Napriek tomu, že zákon č. 48/1931 nepoznal disciplinárny trest bitky, v niektorých prípadoch sa v praxi udeľovali aj telesné tresty trstenicou, nesmeli však pre-

biehať verejne. Podľa archívnych dokumentov boli napr. dvaja chovanci potrestaní 15-timi ranami trstenicou, dvomi pôstmi a dvomi mesiacmi v trestnom oddelení za to, že sa v liste sťažovali na ústav. Listy odsúdených mladistvých totiž, tak ako v súčasnosti, prechádzali kontrolou.

Záverom dodávam, že kniha *Mládež nad priepasťou* má určite čo ponúknuť každému čitateľovi, ktorého zaujímajú dejiny sociálnej starostlivosti a dejiny väzenstva. Vyzdvihnúť treba, že autorka ako prvá rozsiahlejšie odborne spracovala tému Komenského ústavu v Košiciach a jeho nasledovníkov. Pre napísanie monografie takého rozsahu a obsahu musela prebádať množstvo archívnych materiálov a dobovej odbornej literatúry. Sekundárne vychádzala z relevantných historických publikácií. Kniha sa číta veľmi dobre a začínajúcej autorke nie je možné nič zásadne vytknúť. Na okraj môžem spomenúť, že pri opise sociálnej situácie na Slovensku v medzivojnovom období mi chýbala hlbšia analýza veľmi zlej sociálnej situácie, ktorá bola v povojnovom období u nás horšia ako v predvojnovom období v Uhorsku a horšia ako v českých krajinách. Tejto téme sa venoval napr. významný historik Ľubomír Lipták, na ktorého diela

sa autorka taktiež odvoláva. Do pozornosti by som dal tiež publikácie českého historika Ctibora Nečasa, ktorý upozorňoval na protirómske zákonodarstvo prvej Československej republiky, ktoré by bolo dobré pri sociálnej problematike spomenúť.

Predstavené ukážky z monografie *Mládež nad priepasťou* nám ukazujú, že história väzenstva nad mladistvými, ktoré sa v súčasnosti vykonáva v Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany, má u nás dlhšiu históriu, ako iba od roku 1976, keď oficiálne vznikol Špecializovaný Nápravno-výchovný ústav pre mladistvých v Martine. Zároveň, aj keď sa za rok vzniku samostatného slovenského väzenstva s kontinuitou do súčasnosti považuje rok 1969, dejiny nášho väzenstva siahajú hlbšie do minulosti.

Tomáš Kráľovič, Leopoldov

Viktória Rigová (*1995) – historička.
Vo svojom výskume sa zameriava na sociálnu starostlivosť o deti a mládež na Slovensku v rokoch 1918 – 1945 a zároveň na fenomén problémovej mládeže.
S portálom HistoryLab spolupracuje na výrobe podcastov, ktorých úlohou je popularizácia dejín.
Je autorkou viacerých vedeckých článkov a spoluriešiteľkou viacerých projektov KEGA a APVV.

ISBN 978-80-973678-2-4

9 788097 367824

Viktória Rigová

Mládež nad priepasťou

Viktória Rigová

Mládež nad priepasťou

Sociálna starostlivosť o (nielen) problémovú mládež na Slovensku v rokoch 1918 – 1945

PARADIGMA PUBLISHING

PRAVEKÁ STRAVA

– NOVODOBÉ VYUŽITIE?

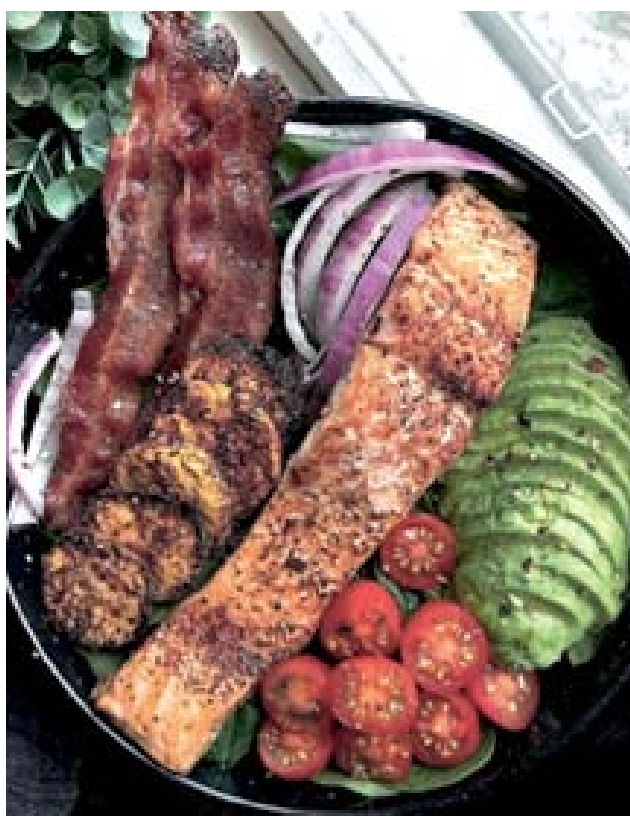
Aký by bol život bez jedla? Jeme preto, aby sme žili? Alebo žijeme preto, aby sme jedli? Je to len nutná súčasť, alebo je možné jedlo povýšiť na gurmánsky zážitok? Na jednom sa však určite všetci zhodneme. Definitívny rozdiel je v pociťovaní po určitom pokrme, telo nás totiž neklame. Čo však robiť, aby sme sa cítili dobre?

Život je pohyb a aby bol pohyb možný bez obmedzení, malo by byť telo v čo najlepšej forme. Odpoveďou je správna životospráva. Tak, ako sme ľudia „jedineční jednotlivci“, forma stravovania, ktorá nám vyhovuje, sa môže líšiť. Čo by ste povedali na Paleo? Môže tou cestou byť diéta založená na princípoch, ktoré pripomínajú spôsob stravovania našich predkov v paleolitickej dobe pred tisíckami rokov?

Strava našich predkov, ktorými boli lovci a zberači, pozostávala z nízkeho percenta sacharidov, priemerného množstva bielkovín a z tukov, ktoré zastupovali najvyšší príjem. Múka nebola k dispozícii, keďže nepestovali obilie. Dôležitým bolo sezónne ovocie, zelenina, orechy, med, mäso

a vajcia. Podľa územia bydliska sa orientovali buď na lov rýb, zveri či zber húb. Práve plody ich práce boli na dennodennom jedálničku, ktorý sa podstatne líšil od terajšieho, uponáhľaného. Naši predkovia žili fyzicky aktívnejšie, preto sa predpokladá, že bol u nich aj oveľa menší výskyt civilizačných ochorení, akými je obezita, diabetes a srdcovo-cievne ochorenia. Novodobé stravovanie sa evolúciou transformovalo na sacharidové. Energiu čerpáme z vlastných tukových zásob, veľké zastúpenie v zdraví majú konzervanty a umelé prísady. Tento praveký jedálny lístok pre moderného človeka tomu dáva ráznu „stopku“.

Nespracované potraviny, kvalitné mäso, jednoduchosť priamo z prírody. Preferujeme výrobky z menších fariem. Mäso by malo mať taktiež skôr „chladenú“ teplotu, ako byť zmrazené. Veľkým prínosom je aj kyslá zelenina pripravená kvasením. Nedostatok sacharidov bude spočiatku výrazný. Chuť na sladké, pocit hladu, aj keď je človek po výdatnom obede, budú typickými príznakmi. Netreba sa však báť. Telo sa totiž potrebuje adaptovať. Tomu napomôže príjem pro-

teínov a zdravých tukov. Avokádo, olivy, kokosový olej, orechy či semenka. A čím to všetko zapiť? Najlepšie čistou vodou.

Najlepšiu formu však podľa Palea získame, ak sa vyhneme obilninám, strukovinám, mlieku a jeho výrobkom. Cukor a umelé sladidlá sú taktiež škodlivé spolu s priemyselne spracovanými potravinami. Čo sa týka olejov, vyhneme sa sójovému či slnečnicovému.

Filozofia Paleo diéty tkvie v konzumácii priemyselne nesppracovanej stravy a zároveň v eliminovaní potravín, ktoré spomaľujú náš metabolizmus a majú negatívny vplyv na hladinu cukru v krvi. Môžeme teda spokojne tvrdiť, že Paleo stravovanie v našom regióne nezaťažá nielen náš žalúdok, ale ani rozpočet. Je to jeden z najprirodzenejších spôsobov stravovania sa pre náš organizmus. Trávenie sa totiž až tak

nezmenilo, zmena nastala v aktivitách, ktorým sa denne venujeme. Pohyb ide ruka v ruku s novým životným štýlom.

Má teda význam meniť zabehané koľajnice? Či už sa rozhodnete akokoľvek, dbajte na svoje osobné limity, vyváženosť. Ideálnou cestou je práve ideálna zmena. Život a zdravie máme iba jedno, tak si ho chráňme. (Pri razantnej zmene jedálnička odporúčame konzultáciu s nutričným špecialistom.)

Slavka Müllerová, Košice-Šaca

teínov a zdravých tukov. Avokádo, olivy, kokosový olej, orechy či semenka. A čím to všetko zapiť? Najlepšie čistou vodou.

Najlepšiu formu však podľa Palea získame, ak sa vyhneme obilninám, strukovinám, mlieku a jeho výrobkom. Cukor a umelé sladidlá sú taktiež škodlivé spolu s priemyselne spracovanými potravinami. Čo sa týka olejov, vyhneme sa sójovému či slnečnicovému.

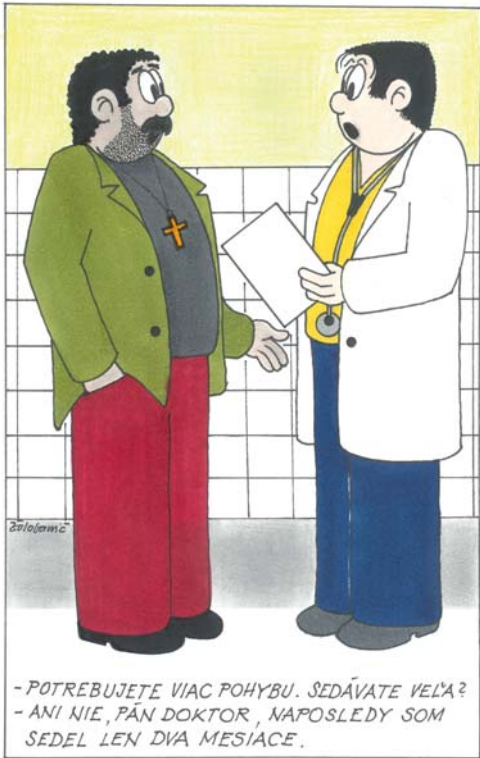
Filozofia Paleo diéty tkvie v konzumácii priemyselne nesppracovanej stravy a zároveň v eliminovaní potravín, ktoré spomaľujú náš metabolizmus a majú negatívny vplyv na hladinu cukru v krvi. Môžeme teda spokojne tvrdiť, že Paleo stravovanie v našom regióne nezaťažá nielen náš žalúdok, ale ani rozpočet. Je to jeden z najprirodzenejších spôsobov stravovania sa pre náš organizmus. Trávenie sa totiž až tak

nezmenilo, zmena nastala v aktivitách, ktorým sa denne venujeme. Pohyb ide ruka v ruku s novým životným štýlom.

Má teda význam meniť zabehané koľajnice? Či už sa rozhodnete akokoľvek, dbajte na svoje osobné limity, vyváženosť. Ideálnou cestou je práve ideálna zmena. Život a zdravie máme iba jedno, tak si ho chráňme. (Pri razantnej zmene jedálnička odporúčame konzultáciu s nutričným špecialistom.)

Slavka Müllerová, Košice-Šaca

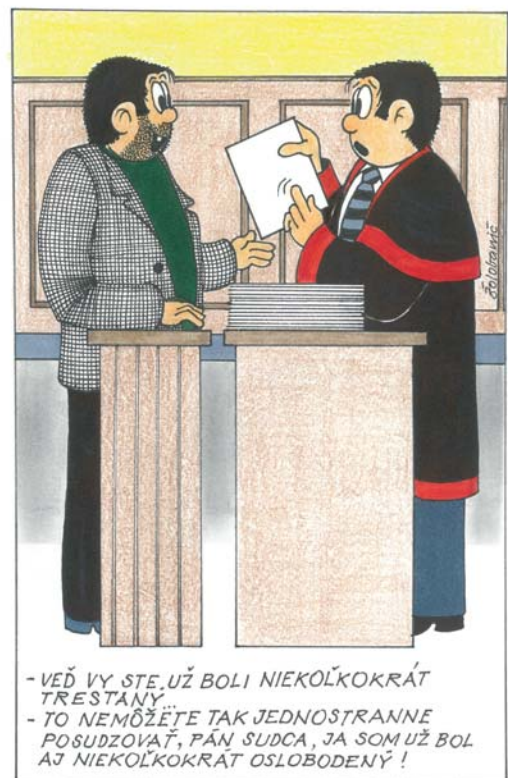
- POTREBUJETE VIAC POHYBU. SEDÁVATE VEĽA?
 - ANI NIE, PÁN DOKTOR, NAPOSLEDY SOM SEDEL LEN DVA MesiACE.

- DEŽKO, DNES MÁŠ OSEMNAŠŤ ROKOV. ČO BUDEŠ ROBIŤ?
 - VYBAVOVAŤ SI SOCIÁLKU A INVALIDNÝ DŮCHODOK.

- PÁN KOLEGA, NA SŮDE HOVORTE ČO NAJDLHŠIE. ČÍM BUDETE DLHŠIE HOVORIŤ, TÝM DLHŠIE BUDE VAŠ KLIENT NA SLOBODE.

- VEĽ VY STE UŽ BOLI NIEKOĽKOKRÁT TRESTANÝ.
 - TO NEMŮŽETE TAK JEDNOSTRANNE POSUDZOVAŤ, PÁN SUDCA, JA SOM UŽ BOL AJ NIEKOĽKOKRÁT OSLOBODENÝ!

